תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על פסחים

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על פסחים

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 7
דף ג: 8
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 11
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ז: 15
דף ח. 16
דף ח: 17
דף ט. 19
דף ט: 19
דף י. 20
דף י: 22
דף יא. 23
דף יב. 25
דף יב: 26
דף יג. 27
דף יג: 28
דף יד. 29
דף יד: 30
דף טו. 31
דף טו: 31
דף טז. 32
דף טז: 33
דף יז. 34
דף יז: 34
דף יח. 35
דף יט. 36
דף יט: 37
דף כ. 38
דף כ: 39
דף כא. 40
דף כא: 42
דף כב. 43
דף כב: 44
דף כג. 45
דף כד. 46
דף כד: 47
דף כה. 47
דף כה: 48
דף כו. 48
דף כו: 49
דף כז. 50
דף כז: 51
דף כח. 52

דף א.

לשון ריא"ז

הזהירה תורה שלא לאכול חמץ בחג המצות וכשם שאסור באכילה כך אסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא היתר אכילה כמו שמבואר בפ' שלפנינו והאוכלו חייב כרת שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה וכן עובר עליו כל ז' ימי חג המצות בלא יראה ולא ימצא ואע"פ שלא אכלו ולא נהנה ממנו וכן הוא מצווה לבערו בי"ד מחצי היום ואילך שנאמר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ומנין שביום י"ד הכתוב מדבר שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי שיהא החמץ מבוער מזמן שחיטת הפסח שהוא מחצי היום ואילך שנאמר בו בין הערבים כשהשמש נוטה לערב והשוחט את הפסח על חמץ עובר בלא תעשה כמו שמבואר בפ' תמיד נשחט:

דף א:

ולכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק וכתב הר"ר יונה שאם התחיל ללמוד מבע"י שאין צריך להפסיק וכתב הטור ונ"ל דכיון שהטעם שלא יטריד בלמודו וישכח מלבדוק אין חילוק ואפי' אם התחיל כבר פוסק:

לשון ריא"ז

בדיקה זו היא בליל י"ד בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ועוד שאור הנר יפה לבדיקה בלילה לפיכך ת"ח שרגיל ללמוד בכל ערב לא יפתח בתלמודו בלילי י"ד עד שיבדוק חמצו שמא יפשע ולא יבדוק ונראה בעיני שאסור לו לאכול ולשתות בערב עד שיבדוק חמצו שאם נאסר עליו ת"ת כ"ש אכילה ושתיה כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

המשכיר בית לחבירו בליל י"ד ואינו יודע אם בדקו אם לא בדקו הרי זה חזקתו בדוק וא"צ לבדקו עוד כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ב.

נ"ל כיון דמפיק רבינו איסור אכילת התמץ ביום י"ד מו' שעות ולמעלה מאך ביום הראשון ולא מפיק ליה מלא תאכל עליו חמץ דאלמא ס"ל דאיסור מן התירה יש באכילתו אבל לאו אין בו וכן פי' ר"י דמאך תשביתו מפיק לאיסור דאורייתא אבל לאו אין בו וכן האריך בזה סמ"ג לבאר בהכרח דהלכה כר"ש דאמר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום וכן פסק בשם ר"י בר יוסף ובעל העיטור כתב שאינו אלא מדרבנן ובעל

המאור כתב שמותר לאוכלו עד הלילה דאכילתו משביתו והמיימון פליג על זה וכתב שלוקין עליו מו' שעות ולמעלה וכן האריך הרא"ש לקיים דעת מיי' וכן פסק הטור כמיי' וסמ"ג פירש סברת מיי' למה פסק שהוא בלאו ואח"כ דחה סברת מיי' ופסק דאין שם רק איסור דאורייתא ואינו לוקה:

לשון ריא"ז

הטמין ישראל חמצו ואינו נראה ואפילו הטמינו בבורות שיחין ומערות הרי זה עובר עליו שנאמר לא ימצא וכן אם הפקיד חמצו בבית של נכרי שהרי כל מקום שהוא ברשותו הוא ונראה בעיני שאם היה חמצו של נכרי מופקד אצלו וקבל עליו אחריות והפקידו ביד נכרי שאינו בעליו ה"ז עובר עליו דהואיל וקבל עליו אחריות הרי הוא כשלו והרי הוא כמפקיד חמצו ביד נכרי כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ב:

רבינו השמיט דין ייחד לו מקום שאמר לו הנה הבית לפניך הניחו במקום שתרצה דאמר דאינו זקוק לבערו וכן מיי' השמיטו משום דנראה דס"ל כפרש"י דמיירי כשלא קבל עליו אחריות דנמצא דין זה שוה לדין שלפנינו דהכל תלוי באם קבל עליו אחריות או לא אבל ר"ח ז"ל כתב דהיכא דייחד לו מקום אפי' קבל עליו אחריות אינו זקוק לבער דכיון דייחד לו מקום אינו מצוי בביתו וכ"כ הרא"ש ז"ל ור"ת וישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל נכרי וקבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שכתבו כיון שקבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו והר"י כתב שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים הרא"ש וטור ומיי' כתבו בסתם דישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי עובר עליו בבל יראה ובל ימצא ואינו מחלק בין קבל נכרי אחריות או לא:

לשון ריא"ז

ייחד ישראל ביתו לנכרי שהשאילו או השכירו לו והניח בו הנכרי חמצו אף ע"פ שקבל ישראל אחריותו עליו אינו עובר עליו שהרי הוא כמקבל אחריות תמן שבביתו של נכרי וכן ביאר מז"ה:

וכן נראה דעת מיי' דחיוב אחריות הוא דוקא גניבה ואבידה ולא פשיעה וכן כתב הר"י וב"ה כתב דאפי' אם הוא שומר חנם עליו ואינו חייב אלא בפשיעה חייב לבער וכ"כ הרא"ש ז"ל. טור סי' שע"ו:

לשון ריא"ז

קבל עליו אחריות הרי הוא כשלו וחייב לבערו ואם לא ביערו עובר עליו ואפי' חמץ

של נכרי שאינו כבוש תחתיו ואפי' אינו שרוי עמו בחצר ומז"ה אומר עד שיקבל עליו אחריות האונסין ואני אומר שאע"פ שלא קבל עליו אלא אחריות גניבה ואבידה הרי הוא כשלו וחייב לבערו כמבוא' בקונטרס הראיות בפרק שלפנינו בהלכות נכרי שהלוה את ישראל ורוב הגאונים כדברי:

כתב הרא"ש ובתוספתא קתני תרוייהו חייב ללישנא קמא דרבא ניחא דמיירי בדמצי מסלק ליה בזוזי ואפ"ה פסק רב אלפס כאיכא דאמרי וכן משמע נמי בירושלמי דגרסינן אהך מתני' העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ומה בינה לעיסת ארנונא שהיא חייבת בחלה תמן ברשות ישראל עומדת שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה הכא בדעת הנכרי היא תלויה ולישנא משמע אע"ג דלא מצי מסלק ליה מדקאמר שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה ומשמע נמי אפי' אין שיעור חלה בשל ישראל חייב:

לשון ריא"ז

ואם יש לישראל חלק בעיסה כשיעור חייב על חלקו מן התורה כמבואר בקונט' הראיות: ואינו יכול לטלטלו כדי להוציאו וכן הדין בחמץ שנשאר בבית בי"ד שחל להיות בשבת אחר חמש שעות וכתב סמ"ג דהא דביו"ט כופה עליו כלי מיירי בביטלו דאי לא ביטלו היה יכול לשרפו ביו"ט דכיון שיש קצת מצוה בשריפתו אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש רק שיהיה לצורך יו"ט וכ"כ הטור וי"א דאפי' אם לא בטלו שיש בו איסור דאורייתא אפ"ה לא יוציאנו וצ"ע מהו דעת רבינו ומיי' דסתמי מילייהו:

לשון ריא"ז

המוצא חמץ ביו"ט שהוא מוקצה ואינו יכול לטלטלו כופה עליו את הכלי שמא ישכח ויאכל ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשקדם ובטל חמצו שאינו עובר עליו אבל אם לא קדם וביטל חמצו מסלקו בכל ענין שיוכל לסלקו או לכבדו במכבדת או בענין אחר כדי שלא יעבור עליו כמבואר בקונט' הראיות:

המפרש בים והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אינו צריך לבער אלא כשיגיע זמן בדיקת החמץ מבטלו בכל מקום שהוא כמבואר בקונטרס הראיות:

וכן כתב מיי' דאם דעתו לחזור אפילו קודם הפסח צריך לבער שמא תתאחר ביאתו עד תוך הפסח או בין השמשות וכן כתב הרי"ץ גאות וטור פליג על זה וכתב דאם דעתו לחזור בתוך הפסח הוא דצריך לבער אפילו הלך לו מר"ה אבל אם דעתו לבא קודם הפסח לא משמע ליה שיהא צריך לבער:

לשון ריא"ז

בד"א כשאין דעתו לחזור קודם הפסח אבל אם היה דעתו לחזור אפי' אם יצא מר"ה זקוק לבער שמא יבוא תוך הפסח וימצא חמץ בתוך ביתו וישכח ויאכל:

דף ג.

ולא יפרט לומר כל חמירא דאיתא בהדין ביתא כדי לכלול אף חמץ שיש לו במקומות אחרות:

לשון ריא"ז

זה שאמרה תורה תשביתו שאור מבתיכם השבתה זו היא לבערו מן העולם ואם קדם וביטלו קודם שעת איסורו יאמר הריני מבטל כל חמץ שיש לי ברשותי שיהיה כעפר מן החצר ודיו בביטול זה וא"צ לבערו מה"ת הואיל ואין דעתו עליו ואינו חשוב בעיניו הרי הוא כאילו הפקירו ואינו שלו ושוב אינו עובר עליו שהתורה אמרה לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה כמבואר בקונטרס הראיות:

והרא"ש היה נוהג לבטל פעם אחרת ביום י"ד בסוף שעה חמישית לפי שרגילין לקנות פת ביום י"ד וגם הפת ששייר בלילה למאכלו חוזר וזוכה בו ויש לחוש שמא ישאר ממנו בביתו ויעבוד עליו לכך טוב לחזור ולבטל קודם שהגיע שעה ששית ומ"מ לא יסמוך בביטול היום כי ביטול הלילה הוא עיקר וכתב סמ"ג בשם ריב"א דמנהג כשר הוא לחזור ולבטל בשעת הביעור:

לשון ריא"ז

חמץ הידוע לו אינו ראוי לבטלו בליל י"ד שהרי הוא עתיד לאוכלו ממנו או ליהנות ממנו ואין פיו ולבו שוין בדבר זה וכן אם ביטל אדם את חמצו ונמלך עליו לאוכלו הרי הוא כאילו חוזר וזוכה מן ההפקר ואם לא ביערו או אם לא בטלו פעם שניה הרי זה עובר עליו כמבואר בקונטרס הראיות:

מיי' כתב המקדש בחמץ בשעה ו' אינה מקודשת וטור א"ה סי' כ"ח כתב כרבינו:

לשון ריא"ז

וכן אם קדש בו את האשה בשעה ששית אין חוששין לקדושין ואינה צריכה ממנו גט הואיל והוא אסור בהנאה מדברי סופרים הרי קידשה בדבר שאין בו שוה פרוטה:

דף ג:

ואם רצה מברך אקב"ו לבער חמץ וכן כל שאר המצות אם רצה מברך על המעשה ואם רצה מברך לעשות כגון על תקיעת שופר או לתקוע בשופר. ר"ת אמר מצות שיש להן הפסק ואינו מאריך בהן כגון מילה ושחיטה וכסוי הדם מברך בהו על המעשה אבל מצות שיש להן הפסק ומאריך בהן כגון תורה ותפילין וציצית וכיוצא בהן מברך עליהן לעשות. ומז"ה אומר שאין חילוק ביניהם אלא כל המצות שמברך עליהן קודם לעשייתן והן מוטלות על המברך אם רצה מברך לעשות ואם רצה מברך על המעשה ודברי מז"ה עיקר שהרי במילת הגרים והעבדים מברך למול ובמילת קטן מברך על המילה ובקריאת הלל מברך לגמור ומקרא מגילה מברך על מ"מ וכן בספירת העומר מברך על ספירת העומר והכל לפי רצונו של אדם ולפי צחות לשונו הוא מברך ומצוה שאינה מוטלת על המברך אלא שנעשה שליח כגון אם נעשה שליח לבדוק בית חבירו או להדליק לו נר חנוכה או למול לו את בנו הואיל ואין המצוה מוטלת עליו אינו מברך לעשות אלא על המעשה הכל כמו שביאר מז"ה ודברי מז"ה וגבורתו הלא הם כתובים על ספר מלחמות השם כי את מלחמות השם הוא נלחם הוא ספר המכריע ומ"ש ריא"ז שיברך לתקוע בשופר הולך לשיטתו כדלקמן במס' ר"ה ע"ש:

דף ד.

ב"ה כתב איכא מאן דמברך שהחיינו דמזן לזמן קאתי ואיכא דלא בריך דאין לבדיקה זמן קבוע ומסתברא רשות ומאן דבעי בריך והרא"ש כתב דלא בריך וסמכינן אזמן דרגל כיון דבדיקה לצורך הרגל וי"א שאין לבודק לדבר עד שיגמור הברכה ואם שח בדברים שלא מעין הבדיקה שחוזר ומברך והרא"ש כתב דאינו חוזר ומברך ומיהו לכתחלה טוב ליזהר כדי שיתן לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסים שם חמץ:

לשון ריא"ז

הבודק את החמץ מברך קודם שיתחיל לבדוק אקב"ו על מצות ביעור ואח"כ הולך ובודק ובפרדס כתוב ובככר הראשון שמוצא מברך ול' ראשון עיקר שראוי לברך מעת שמתחיל להתעסק בדבר בין ימצא בין לא ימצא וכן היה מנהג מז"ה וכן כתב רבינו משה:

סמג עשין כ"ז כתב דעל הטבילה אין מברכין אלא לאחריה ופירש ר"ח שמפני שטבילת הגר אינו יכול לומר וצונו עד אחר המילה וטבילה תיקנו שכל טבילות אחרות יברכו אחריהם וכן י"ל שמפני נ"י שאחר בית הכסא שאינו יכול לברך עד אחר נטילה תקנו

בכל נטילות אחרות שלא יברכו עד אחר נטילה ויש מפרשים שנחשב עובר לעשייתן מפני שאין מצות נטילה נגמרה עד אחר הניגוב ומיי' פי"א מהל' ברכות כתב כרבינו: וכתב הרא"ש על כן נוהגין באשכנז שאין בודקין אלא בנר של שעוה אבל לא בנר של חלב שמא יטיף על הכלים ולא בנר של שומן שמא יטיף על כלי החלב ולא בנר של שמן שמא יטיף על הבגדים וגם אינו יכול להכניסו לחורים ולסדקים:

לשון ריא"ז

ואף מי שלא בדק בלילה ובא לבדוק ביום אינו בודק אלא לאור הנר כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ד:

ואפי' בחדר אין צריך נר כנגד החלון אבל מצדדין צריך נר:

לשון ריא"ז

אכסדרה שלפני הבית הואיל ודופן ד' כולו פרוץ אורה מרובה ויכול לבודקה אף לאור היום וכן חורין וסדקין שבבית אותן שהם כנגד הארובה בודקין לאור היום ואותן של צדדין אין בודקין אלא לאור הנר:

מיי' וסמ"ג וטור כולהו פליגי על זה ואמרי דבודק ב' שורות החיצונות שהן העליונות הרואות הקורה והפתח ואחרת למטה ממנה וכן פסק רבינו יונה ונותן טעם לדבר דכל ברייתא דלא מתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לאו בר סמכא היא וכיון דר' חייא תני כרב אין לחוש לאידך ברייתות דתני כשמואל ואפי' תימא ר' אושעיא היה בכללם מ"מ הוה ליה רבי חייא ור' אושעיא חד לגבי חד וחזרינן לכללא דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי:

לשון ריא"ז

מרתף שיש בו חביות וקנקנים מסודרות שורות לפנים משורות ושורות ע"ג שורות אע"פ שצריך לבודקן מפני שמסתפק מהן אינו בודק אלא שתי שורות השורה העליונה והשורה שלפנים הימנה כדברי ר"י ורבינו משה אומר שבודק העליונה ושלמטה הימנה:

פי' הטור גבוהין שאין יד האדם מגעת שם ונמוכים פחות מג' טפחים אין צריך בדיקה וביושל' חשיב גבוה למעלה מי' טפחים ואינו נראה שעיקר תשמיש האדם הוא למעלה מי' אלא כדפרשינן שאין יד האדם מגעת שם:

לשון ריא"ז

חורין האמצעים צריכים בדיקה וגג היציע אינו צריך בדיקה ואע"פשעומד אצל חלון (עשייתו) וכ"ש שאר הגגין שהעורבים מצוים שם כמו שביאר מז"ה:

מדברי רבינו מוכח דאוצרות שמן אפילו במסתפק מהן אינן צריכין בדיקה וכן כתב הטור להדיא ומיי' וסמ"ג כתבו אוצרות יין ושמן שאינן צריכין בדיקה דוקא כשאינו מסתפק מהן אבל במסתפק משמע דצריכי בדיקה והשיג הראב"ד על מיי' והשיב מגיד משנה דאיכא טעות בספרים ולי נראה דכיון דגם סמג הכי כתב כלשון מיי' ממש דליכא טעות כלל וקא פליגי עם רבי' בפי' הדבר:

לשון ריא"ז

ואוצרות שמן אף ע"פ שמסתפקין מהם אין צריכין בדיקה שאין עומדין מתוך הסעודה להביא שמן כמו שעומדים מתוך הסעודה להביא יין ושכר:

לשון ריא"ז

כללו של דבר כל מקום שיש ספק שמא נשתמש שם בחמץ צריך לבדוק בו וכל מקום שאין ספק שמא נשתמש שם בחמץ שאין דרכו בכך א"צ לבדוק בו:

מיי' השמיט דין חור שבין יהודי לנכרי וכתבו המפרשים דהטעם משום דלא ס"ל שיהא פטור מבדיקה וא"כ פליג עם רבינו ואפשר דהשמיטו מכיון דההוא מלתא דסכנה הוי מלתא דפשיטא דא"צ בדיקה דחמירא סכנתא מאיסורא דאם הוה ס"ל דחייב בדיקה לא הוה משמיט ליה כיון דאיכא בה פלוגתא בגמרא ומדהשמיטו נראה דס"ל כרבינו ודברי סמג מסופקים להיכן נוטין וצ"ע:

לשון ריא"ז

ואם היה ירא מן הנכרי שמא יאמר כשפים הוא עושה לי אינו בודק כל עיקר אלא מבטלו בלבו ודיו:

מיי' וסמג כתבו דאמצע חצר אינו צריך בדירה משמע דמן הצדדין לדידהו צריך בדיקה ורבי' וכן הטור לא חילקו:

ירושלמי בתי כנסיות ומדרשות צריכין בדיקה מפני שמכניסים בהן חמץ בעיבור השנים ובר"ח הילכך שלנו נמי צריכין בדיקה לפי שהתינוקות מכניסים בהן חמץ. טור:

לשון ריא"ז

חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעופות מצוין שם והן אוכלין כל חמץ הנמצא בה:

כתב סמ"ג לשון המשנה כך הוא לא בדק בשחרית יבדוק בתוך המועד ומפרשי ר"י ורבינו משה שהכל קרוי תוך המועד מתחלת שעה ששית עד אחר הרגל וכשבודק לאחר הפסח לא יברך:

לשון ריא"ז

לא בדק בשחרית יבדוק בשעה ששית שהוא זמן הביעור אם לא בדק בזמן הביעור יבדוק

אח"כ וי"א שבודק והולך אפי' לאחר הפסח מפני שחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה:

הניח י' ומצא ט' צריך לבדוק אחר כל העשרה שאנו אומרים מה שהניח נטל ואלו אחרים הם ואפי' אם ביטל ודוקא כשקשורים יחד אבל אם אינן קשורים ביחד א"צ לבדוק אלא אחר האחד:

לשון ריא"ז

הניח ט' פרוסות ומצא י' הואיל ומצא יותר ממה שהניח אומרי' אלו אחרים הן שהרי אינו מכירן ושמא עכברים נטלו את הראשונים ובודקין כל הבית כולה בשבילן פעם אחרת הניח עשר ומצא ט' אינו צריך לבדוק עוד בד"א כשהיו מונחים ע"ג קרקע או בב' סלים שאינם קשורים יחד ונמצא חסר הא' שהוא לבדו בא' מן הסלים אבל אם היו כולם בסל א' או בב' סלים שהיו קשורים יחד אין אומרים שהאחד לבד נלקח אלא כולן נלקחו ואלו אחרים הן וצריך לבדוק בשביל כולן כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ה.

לשון ריא"ז

נטלה החולדה חמץ לפנינו ונכנסה לבית צריך לבדוק כל הבית פעם שניה ונראה בעיני שצריך לבדוק אפילו במקים שאין מכניסים בו חמץ שהרי החולדה מוליכתו בכ"מ:

לשון ריא"ז

עכבר שנטל חמץ בפיו וספק נכנס לבית בדוק ספק לא נכנס אין צריך לבדוק שבדיקת החמץ מדברי סופרים הוא וספיקא להקל ובכל הספיקות הללו אף על פי שהקילו בבדיקה מספק צריך לבטל שהביטול הוא מה"ת וספיקו להחמיר כמבואר בקונט' הראיות:

עכבר שנטל חמץ ונכנס לבית הבדוק ובדק אחריו בעה"ב ולא מצאו אין צריך לבדוק פעם שניה ונראה בעיני שאפי' לבטלו א"צ שתולין בעכבר שהוא אכלו ואם ברור לו שלא אכלו ויודע שיש חמץ בביתו אע"פ שהוא אינו יודע היכן הוא צריך לבטלו מן התורה בדק אחריו ב"ה ומצא חמץ אומרים זהו החמץ שהכניס העכבר וא"צ לבדוק עוד אבל צריך לבטל שמא חמץ אחר הוא זה ותולין להחמיר אצל ביטול כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

מי שהיה מופקד בידו חמץ מחבירו עד שעה רביעית ימתין לו שמא יבא בעליו ויצטרך לו ואם לא בא מוכרו שעה חמישית לנכרים:

בכל הפוסקים כתוב ומחלף חמש בשש וצ"ע בחדושי מזרחי:

לשון ריא"ז

וכן החולין מבערים הכל מלפני השבת כמבואר בקונטרס בפ' אלו עוברין ונראה בעיני שאם נשאר מן החמץ אחר ד' שעות מבערו בכל ענין שיוכל ומאכילו לעובד כוכבים או לבהמה קודם שתגיע שעה ששית אם אינו יכול לבערו מבטלו וכופה עליו את הכלי עד מוצאי יו"ט ומבערו בחש"מ:

וסעודה שלישית יעשנה במצה עשירה:

דף ה:

מעשה וקנתה שפחה נכרית ירקות בחמץ והתיר ר"ת לפי שאינו תופס דמיו כדאמרי' חמצן של עוברי עבירה וכו':

לשון ריא"ז

היה בידו חמץ של הקדש או של נכרי שלא קבל עליו אחריות ה"ז רשאי למוכרו בשעת איסורו כמו שהוא רשאי לשומרו שאין הנאה זו שלו כמבואר בקונט' הראיות:

פירש"י מתחלת שש שעות ולמעלה ולישנא דמשש שעות משמע מסוף שש כדלעיל דכולי עלמא חמץ משש שעות ולמעלה אסור ומפרש ר"ת מסוף ו' שעות ולמעלה ומשוה יחד שעות דאורייתא וחיטי קרדנייתא דהוי חמץ דרבנן דחמץ נוקשה אינו אסור אלא מדרבנן משש שעות ולמעלה דהא דמרבינן לקמן חמץ נוקשה מקרא היינו דוקא תוך זמנו אבל לפני זמנו לא אסור אלא מדרבנן הילכך מייתי מרב גידל ומדמי אהדדי שעות דאורייתא וחמץ דרבנן לשעות דרבנן וחמץ דאורייתא ובעל העיטור זצ"ל כתב דהא דרב גידל מתחלת שעה שביעית מיירי ואליבא דר"ש דאמר לקמן מן התורה מותר בהנאה עד הלילה וקאמר רב גידל כיון דחכמים אסרוהו בהנאה מו' שעות ולמעלה אין חוששין לקידושין אבל בשעה שש חוששין ולא ידענא מנא ליה דלר"ש אסור בהנאה משש שעות ולמעלה מדרבנן ור"י כתב דמותר בהנאה לר"ש עד הלילה אפי' מדרבנן ובעל המאור ז"ל כתב אע"פ שהביאה רב אלפס להא דרב גידל בהלכותיו אין נראה לנו לסמוך עליה דרב לטעמיה דס"ל כר' יהודה דאמר חמץ משש שעות ולמעלה עובר עליו מן התורה וחכמים עשו סייג ואסרו שעה ששית מדבריהם ולא קי"ל הכי אלא כר"ש דאמר בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אין עובר עליו ולא כלום אבל לכתחילה אין להשהותו מו' שעות ולמעלה דלא פליג ר"ש אהא דדרשינן אך ביום הראשון תשביתו ואך חלק אי נמי לא תשחט על חמץ דם זבחי אלא אם עבר וקידש כל היום חוששין לקידושיו ואע"פ דסתם מתני'

מוקמינן הכא לשעות דרבנן וכדרב גידל לא קי"ל הכי דהא סיפא דמתני' ולא יסיק בו תנור וכירים מוקמינן לה אליבא דר' יהודה ולית הילכתא כוותיה ולקמן נדקדק בפסק זה דיראה דאע"ג דרב פסק כר"ש היינו דוקא לאחר זמנו אבל לפני זמנו קי"ל כר' יהודה ואיתא לדרב גידל:

לשון ריא"ז

כל איסורי הנאה שמכרם לעובד כוכבים או שהאכילן לבהמתו נראה בעיני שדרך הנאתו בכך ולוקה עליהן כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ו.

מיי' פליג עם רבינו דס"ל דבע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים בצנעא יעבור ואל יהרג וכן כתבו התוס' פ"ב דכתובות דף י"ט והגהת הרא"ש פ"ק דכתובות ורבינו כתב פרק בן סורר ומורה דגם בצנעא יהרג ואל יעבור בע"ז ש"ד וג"ע גם פליגי בהנאת עצמו דלמיי' חמיר טפי כשהוא מכוין להנאת עצמו מכשהוא מכוין להעבירו על דת והדברים ארוכים ובחדושי הארכתי ועי' בפ' בן סורר ומורה:

דף ו:

לשון ריא"ז

וכן אם היה רואה נויי הע"ז או שהיה שומע נגינות הכומרים המנגנים לפני הע"ז אם אינו מתכוין ליהנות שאינו חפץ בהנאה זו ואינו צריך לה מותר ואם היה מתכוין ליהנות אסור שאף הקול והמראה אע"פ שאין בהם ממש אסור ליהנות בהם:

מיי' לא חלק בין חדש לישן וכן בפרק י"ו מהל' מאכלות אסורות כ' וז"ל תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם בין חדש בין ישן יוצן וכו' ונראה דהיינו טעמא כמו שכתוב בפירוש המשניות פ' כל הצלמים דההיא דאמרי' חדש יותץ אתיא כמ"ד זה וזה גורם אסור ולמיי' דס"ל דזה וזה גורם מותר והילכך פסק דהלכה דבין חדש בין ישן יוצן כמו שכתב בהל' נטע רבעי פ"י ובפי' המשניות שם וכן בהאי פרק בחבורו דפסק ההלכה בכל הדברים דזה וזה גורם מותר ותימה דבחבורו כאן גבי תנור שהסיקו פסק זה וזה גורם אסור דהא אסר הפת וא"ל משום חומרא דע"ז פסק כך וכמו שכתב הטור בשם הרמ"ה ובשם אביו דהא גם בפרק י"ו מהל' אסורי מאכלות גבי תנור שהסיקו בערלה פסק נמי הכי ואסר הפת ובדוחק י"ל דמיי' ס"ל דזה וזה גורם מותר והוא שיבאו שני הגורמים כאחד כדמשמע מלשונו פרק י"ו מה' מאכלות אסורות גבי קדרה שבשל אותה בקליפי

ערלה שאסר הפת איכא לפרש כדמפרש לה בעל הגהת מיי' שם שהרגיש בזה ואף כי הטור מוקי להיא דהגהה שם בלכתחילה אבל בדיעבד הפת מותרת מ"מ בעל הגהה מוקי לה אפילו בדיעבד ובהא ודאי פליגי דטור סבר דאפילו אפה בדיעבד הפת מותרת ומיי' סבר דאף בדיעבד הפת אסור וכן פליגי בתנור חדש דלטור יותץ משום שנגמר באיסורא ולמיי' כיון דזה וזה גורם מותר יוצן ושרי ואם באנו לומר דמיי' דאסר בפת הוא משום דאיכא שבח עצים בפת כמו שכתב בהלכות מאכלות אסורות יש לתמוה למה לא הזכיר דמיירי שיש אבוקה כנגדו או גחלים לוחשות דבלאו הכי ליכא למימר דאיכא שבח עצים בפת ובתנור שהוא גרוף וקטום למה יהיה אסור ועיין פרק כל הצלמים:

דף ז.

סמ"ג פסק בשם ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ודוקא לאחר שש אבל בשעה ששית השבתתו בכל דבר כר' יהודה ולרש"י בשעה ששית דוקא בשריפה ומכאן ואילך השבתתו בכל דבר ומיי' כתב כרבינו והגאונים וב"ה וכתב הרא"ש דאפי' לרש"י בשעה ה' השבתתו בכל דבר כיון שמותר בהנאה ואינו נראה כן מפירושו שהוא פירש דלר' יהודה אפי' יוצא בשיירא דוקא בשריפה ואם שורפו בשעת איסורו אסור ליהנות ולפיכך טוב לעשות לו מדורה בפני עצמו אבל ליהנות באפר אחר ששרפו תלוי בפלוגתא דר' יהודה ורבנן לרבינו ולמיי' דפסקו כרבנן אם אפו בו הפת או בשלו בו התבשיל אסור ואפי' אם כבו אפרם אסור ולסמ"ג ורש"י אין התבשיל נאסר אא"כ נאפה הפת ונתבשל התבשיל בעוד גוף החמץ קיים או הגחלים לוחשות אבל אם כבו מותרין:

לשון ריא"ז

אין ביעור חמץ אלא שריפה ויש פוסקים הלכה מפרר וזורה לרוח או מפרר ומטיל לים וזו היא השבתה האמורה בתורה כמבואר בקונטרס הראיות אבל אם הקדים לבערו קודם שעת בעורו שהיא תחלת ז' מן התורה הרי זה מבערו בכל ענין שירצה ואם רצה זורקו לר"ה ואם רצה מוכרו ומן התורה מבטלו ודיו אע"פ שאינו מוציאו מרשותו:

וכתב ב"ה דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור באכילה והאריך בענין וסוף דבריו מן הדין עלינו להחמיר במה שנוהגין שישראל מקבל דורון חמץ של נכרי מן המנחה ולמעלה שנעשה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח וכתב הרא"ש שיש לזה תקנה שיאמר הישראל שאינו רוצ' שיקנהו לו רשותו ואז לא יקנה לו בע"כ. בטור:

לשון ריא"ז

אבל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר באכילה במוצאי יו"ט האחרון מיד ומבע"י

לוקין על הנאתו ויש כרת באכילתו ועובר עליו ישראל בבל יראה אם לקחו מן הנכרי ובני גולה שעושין יו"ט שני החמץ אסור להן אף ביום השני עד שתחשך ונוהגים בשני כמו בראשון כמבואר בקונטרס הראיות:

ופליג מיי' עם רבי' בזה דס"ל דחמץ משש שעות ולמעלה יש בו לאו ולוקין עליו וכבר הביא סמ"ג לאוין ע"ו דברי מיי' והקש' עליו ודחק לתת טעם לדברי מיי' ולבסוף הסכים דלפני זמנו אינו עובר עליו וכ"כ בשם רבי' יחיאל בר' יוסף עש"ב:

לשון ריא"ז

אע"פ שהחמץ אסור מה"ת ביום י"ד משש שעות ולמעלה שהוא מצווה להשביתו אינו לוקה על אכילתו אלא בז' ימי פסח שהוא עובר עליו בלאו וכרת:

דף ז:

וכתב הרא"ש דוקא כשנתערב שוגג אבל במזיד לא והר"י כתב אפי' נתערב במזיד ועש"ב בטור כמה חלוקין על זה:

לשון ריא"ז

אבל אם נתערב בין במינו בין שלא במינו עירובו מותר ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשנתערב אחר הפסח אבל קודם הפסח הואיל ועובר על תערובות בפסח בבל יראה ובל ימצא כמו שיתבאר לפנינו הרי הוא כאילו היה החמץ בעיניה ואסור כמבואר בקונט' הראיות:

סמ"ג לאוין עא פליג עם רבינו פרק כל שעה שכתב דחמץ בזמנו בפסח הוה בששים כשאר איסורין וכ"כ בשאילתות דרב אחאי ובשם ר"ת אלא שלא רצה ר"ת להקל ולעשות מעשה וכשהיו מוצאין חטה בתוך תרנגולת מבושלת בפסח לא היה מתירה רק היה מתיר להשהותה עד אחר הפסח:

ורבינו כתב שהוא במשהו וכן מיי' וטור והראב"ד כ' דבמשהו אינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה ורבינו אוסרו אפי' בהנאה וכן הרא"ש והטור א"ח סי' תמ"ז וחמץ בפסח דהוי במשהו דוקא כשנתערבו בתוך הפסח אבל אם נתערב קודם לכן ונתבטל בה מותר ולא אמרי' דחוזר וניער הילכך בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח מותרים ואפי' שלא נזהרו לעשות הגבינה בכלי של כל השנה מותר ודג מליח (נמי) [במים] אסור וזיתים (שנכתשין) [שכובשין]כלהשנ' אסורי':

לשון ריא"ז

החמץ בפסח הרי הוא כשאר אסורין ואם נתערב אינו אוסר אלא בנ"ט וכן ביאר ר"ת

ומז"ה וכן עיקר ואם נתערב בשאינו מינו אסור מה"ת בנ"ט אבל אם נתערב במינו מה"ת בטל ברוב ומד"ס הוא עד שיהא בו ששים של היתר כנגד האיסור נפל תערובתו במקום אחר מז"ה אמר שאין משערין אלא כפי חמץ המובלע בו. ואני אומר אם היתה התערובת מין במינו משערין לפי החמץ שבו אבל אם היה בשאינו מינו הואיל ואיסורו מה"ת עשו אותו התערובות כאילו היה כולו אסור ומשערים בכולו וכן בשאר איסורין כמבואר בקונטרס הראיות פרק גיד הנשה:

רבי' לא פירש מהו שלא בזמנו נראה דסמך על פי' שלא בזמנו דלעיל מיניה בדברי ר"ש דההוא שלא בזמנו ר"ל לפני זמנו מו' שעות עד הלילה ולאחר זמנו ר"ל לאחר הפסח א"כ הוא דה"נ שלא בזמנו הוי פי' מו' שעות ולמעלה ולאחר הפסח נמצא דפליג עם הטור:

טור א"ח סי' תמ"ז כתב דחמץ מו' שעות ולמעלה עד הלילה שנתערב בין במינו בין שלא במינו הוי כשאר איסורין לרש"י כדינו ולר"ת כדינו ומיי' פ"ק מהל' חמץ פי' האי שלא בזמנו קאי אאחר הפסח ובזמנו דקאי אתוך הפסח וכן פי' סמג לאוין עא ולדבריהם לא נתברר דין תערובת חמץ מו' שעות ולמעלה מה דינו:

ואם דעת רבינו הוא כפי' הר"ן שלפנינו חולק עם כל הפוסקים מיי' וסמ"ג וטור ויש סברא לומר דדעת רבי' הוא דמו' שעות עד הלילה אינו אוסר תערובתו כלל אלא שקשה לפ"ז למה יהיב רבי' טעמא להתירא משום שהוא קנס והלא מו' שעות ולמעלה אינו קנס כי הוא איסור מדאורייתא כמ"ש איהו בסמוך לעיל בפ"ק הלכך נראה דדעת רבי' כדעת הטור וכן מטין דברי מיי' וסמ"ג אך א"א לפרש דברי רבינו כדברי הר"ן:

וחמץ שנתערב במצה ביבש כתב רש"י ז"ל שמשליך האחד והשאר מותר באכילה והרא"ש התיר הכל אפי' באכילה ועי' בטוא"ח באורך דין חמץ שנאפה עם מצה בתנור:

דף ח.

לשון ריא"ז

כל הכלים שנשתמש בהן חמץ כל ימות השנה אין משתמשין בהן בפסח מפני טעם החמץ שבהן ואם בישל בהן הואיל ואינן בני יומן התבשיל מותר כדרך שאמרו בשאר כל האיסורין:

ומז"ה אומר שכל כלי שאינו מזוהם מן האיסור בליעתו אינו אלא משהו ואין בו כח לאסור תבשיל המתבשל בו ואפי' אם הוא ב"י ונחלק על רבני צרפת שהן משערין בכל הכלי ואני אומר שאם היה האיסור שנתבשל בכלי רב מן הכלי משערינן בכל הכלי

כדברי רבני צרפת ואם האיסור מעט מן הכלי משערין בכל האיסור שנתבשל בכלי שאין אדם יודע כמה איסור נבלע ממנו בכלי:
ונ"ט לפגם בפסח סמ"ג בשם ר"ת ור"י היו מורין להיתר ורשב"ם ורא"ש ומהר"ם אוסרין: וקודם הגעלה צריך לשופם יפה במשחזת או במים להעביר החלודה שבהם אם יש בהן גומות צריך ללבנן ואין די להם ההגעלה וכלי ראשון מקרי שהרתיחו בו מים על האש אפי' אינו עתה על האש רק שעודנו רותח:

לשון ריא"ז

הסכינין הן וידותיהן מגעילן ברותחין בכלי ראשון והן טהורין ומז"ה אומר שלא אמרו כן אלא בסכינין גדולים שצולין בהן בצק כעין שפודין ודינן כשפודין אבל סכין קטנה שאין משתמשין בה על האור אע"פ שחותכין בה רותח בכלי ראשון שפה באבן הריחים של נפחים והיא טהורה כמו שביאר מז"ה בסוף הלכות ע"ז וזה הסכין צריך להגעילו ברותחין כדרך שבלע ואפילו בסכין קטנה ונראה בעיני שהנפה והכברה של עור וכן סלי נצרים וכן סלי פשתן שנותן בהם חמץ [רותח] בשאר ימות השנה כמו שרגילין לתת בהם עוגות וחררות בשעת הוצאתן מן התנור אסור להשתמש בהן בפסח בדבר חם עד שיגעילם ברותחין שכדרך שבלע האיסור כך צריכין לפלט כמבואר בקונט' הראיות:

דף ח:

הר"י מסימפוני כתב דכלי גללים וכלי אבנים די להם בשטיפה:
ובתשובה לרב האי דכלי גללים וכלי אבנים שנשתמש בהן ברותחין אין להם תקנה בהגעלה דדמו לכלי חרס וצריך להסיקן בתנור עד שיתלבנו באש והטור כתב כדברי רבינו. וכ"כ מיי'. וסמ"ג כתב בשם ר"ת ורבי' שמשון דמדוכה של אבן שלנו אסורין אף בהגעלה מפני שהן כבית חרוסת:
אבל בשם ר"י בן רבי' י"ט ובשם ר"י שלא נאסרו אלא ללוש בהן מצה אבל לשאר תשמישין סגי בהגעלה לענין חמץ בפסח וכ"כ הטור בשם הרא"ש ור"י ואבי העזרי ובעל הערוך והרי"ץ גאות וכתב דכך המנהג להגעיל מדוכות של עץ ואבן ובלבד שיהיו חלקים שלא יהיו בהם בקעין:

לשון ריא"ז

האילפסין שלנו החצובים מאבני שיש מז"ה אומר שהוא ככלי חרס שאינן ניתרים בהגעלה ור"י אומר שהן ניתרים בהגעלה ככלי מתכות וכדברי רבי' יצחק נ"ל וכן עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:

וכן כתב מיי' דמשהי ליה בגווייהו עד דפלטי וכ' הטור בשם אבי העזרי מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהה לתוכה וחוזרין ובולעים לכן ירא שמים הרוצה להגעיל ישהה מעת לעת לתשמישן שיהא טעמן פגום וכן כתב הרא"ש דקודם זמן איסורו יכול להגעיל אפי' כלי בן יומו אפי' אין במים ס' לבטלו אבל מזמן איסורו ואילך וכן כל ימות השנה הבא להגעיל כלי שבלע מאיסור אין להגעילו אלא א"כ לא יהא הכלי ב"י או שיהא במים ס' כדי לבטלו ונוהגין להכניסן ולהוציאן מיד. טור:

וכן כתב סמ"ג שנכון לעשות כן ועוד כ' מיי' שלאחר ההגעלה שוטף אותם מיד במים קרים וכ' בשם רש"י והטעם כדי שלא יחזרו ויבלעו ממים הרותחין שעליהן וכן כתב רב האי וכן כתבו סמ"ג וטור וכתבו דלא נודע הטעם דאין לחוש למה שכתב אלא שנהגו כן וכן המנהג וסמ"ג כתב טעם לזה בשם ר"י עש"ב דברים עתיקים ובחדושי הארכתי לבאר כל דברי סמ"ג בזה באורך בס"ד:

לשון ריא"ז

כלי מתכות וכלי עץ שנשתמש בהן חמץ כל ימות השנה מגעילן והן טהורין כיצד כלים שבלעו מכלי ראשון כגון היורות שמבשלין בהם וכן כף של עץ או של מתכו' שמכניסין בהן ומשקען במים רותחין ע"ג האור בין שהוא משקען כולן בין שהוא משקען לחצאין משהה אותן שעה אחת עד שיפלוטו בליעותן ובלבד שיהיו תחלה רחוצים ומנוקין מן החמץ ואין צריכין שטיפה בצונן אלא בקדשים כמו שמבואר בזבחים בפרק דם חטאת וכבר בארנו ענין הגעלה בסוף הלכות ממס' ע"ג ונראה בעיני שאף הכלי שהוא מערב בו בכלי ראשון הרי הוא ככלי ראשון וצריך להגעילו במים הרותחים ע"ג האור כמבואר בקונטרם הראיו':

אם ערה הרותחים לתוך כלי ואח"כ נגעלו בו כלים ובלעו ממנו הרי אלו בליעתן ככלי שני כיצד הוא עושה שופך עליהם מים רותחין או שופכן בכלי ומטביל בהן כלים שרוצה להגעיל ומניחן שם עד שיפלטו:

כתב סמג בשם ר"ח דהני מאני דקוניא מיירי דוקא שחיפן בהתוך זכוכית שהוא מן החול ככלי חרס אבל היתוך עופרת מותרת בהגעלה ככלי מתכות ורש"י לא פי' כן וכתב רב האי כלי עץ מצופין בסמנים ומשתמשין בהן בחמין דינן ככלי חרס ואין משתמשין בהם בפסח:

דף ט.

סמ"ג פליג על זה וס"ל מתוך גרסתו דבית שאור ובית חמץ שנשתמש בהן חמץ בצונן אסור להשתמש מצה בחמין אבל בצונן כגון להניח בו מצה אפויה שרי וכ"כ הטור ולדברי הטור האי בית שאור מיירי נמי בשאר כלים שאינן של חרס כדמוכח מדבריו והתיר להשתמש בהן בכל מיני תשמישין בצונן חוץ מתשמיש לישה ומיימון כתב כדברי רבינו. כתב רבינו יואל דכלי חרס שבלע ע"י צונן מותר להגעילו ולהשתמש בו בפסח במידי דבלע ע"י צונן ורב האי כתב דלא מהני להו הגעלה אף בכה"ג והאריך הטור בראיותיהן עש"ב ומיירי דוקא בשאר כלים חוץ מבית שאור וחרוסת:

לשון ריא"ז

כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה בפסח בין כלי שטף בין כלי חרס חוץ מכלי שמניחין בו את השאור מפני שחמוצו קשה וכן כלי שמניחין בו את החרוסת מתוך שהוא חריף ע"י חמוצו הרי הוא כרותח ונבלע בכלי ונראה בעיני שצריך להגעילו בכלי ראשון אם הכלי ראוי להגעלה כמבואר בקונ' הראיות וכן נראה בעיני לומר בכלים שיש בהן חומן של איסור והקנקנים שיש בהן כותח שיש בו תערובת חמץ ממלאן מים ומערן ג' ימים מעל"ע כדרך שאמרו ביין נסך כמבואר בתלמוד של א"י:

העריבות שמתמידים ללוש בהן את החמץ ומשהין בהן את החמץ אף ע"פ שתשמישן בצונן הרי הן ככלי שמניחין בו את השאור ונראה בעיני שהספלים שלנו שמעמלין בהן את הבצק ומשהין בהן את הבצק הרי הן ככלי שמניחין בו את השאור כמבואר בקונטרס הראיות ועוד שפעמים לשות בהן את השאור במים רותחין ור"י אומר נהגו עתה העולם שלא להשתמש בפסח אלא בחדשים ולא בישנים:

דף ט:

אבל אם חסר א' מכל אלו שלא משכנו בידו או שלא אמר לו מעכשיו או שפרעו בזמנו אסור אבל כשישנן כל שלשתן אע"פ שלא הגיע הזמן שקבע עד אחר הפסח מותר ומיי' פליג על זה וכתב דוקא שהגיע הזמן שקבע לו קודם הפסח וכן כתב הר"ר אפרים והראב"ד השיג עליו ואמר שאם הגיע הזמן קודם הפסח ולא פרעו אפי' לא אמר לו מעכשיו מותר ולזה הסכים הרא"ש:

לשון ריא"ז

ואם לא אמר לו מעכשיו אינו קנוי לו אלא אחר הפסח ואין עובר עליו ונראה בעיני שישראל שהלוה חמץ לנכרי לפני הפסח ושלם לו חמץ כיוצא בו לאחר הפסח הואיל

ואינו מחזיר לו חמץ הראשון בעינו מותר וכן אשה שלוותה ככר מחברתה לפני הפסח ושלמה לה לאחר הפסח מותר וכן אמר המורה והמז"ה ויש מקומות שנהגו שלא ללוות אשה ככר מחברתה לפני הפסח שתשלם לה אחר הפסח וכמדומה אני משום חשש רבית נגעו בה שהמלוה את חבירו סאה בסאה או ככר בככר וקבע לו זמן עד יום פלוני ה"ז אסור כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הטור וישראל שהלוה לנכרי דאסור דוקא כשאמר לו מעכשיו דאז כשהגיע הזמן ולא פרעו קני ליה למפרע אפי' לא קבל עליו אחריות אבל אם לא אמר לו מעכשיו אע"פ שמשכנו בידו מותר והוא שאין האחריות עליו [שאם האחריות על ישראל] אפי' פקדון בעלמא חייב לבערו:

ונראה בעיני שאם אמר לו מעכשיו והקנהו לנכרי בקנין או אגב קרקע אע"פ שלא מסרו לנכרי עד אחר הפסח הרי הוא קנוי לו מתחלה ואינו אלא כמו פקדון ביד ישראל ומותר באכילה לאחר הפסח כמבואר בקונטרס הראיות והוא שלא היה כל ימי הפסח באחריות של ישראל:

לשון ריא"ז

חמץ של ישראל שנפלה עליו מפולת אינו צריך לבדוק אחריו אלא מבטלו בלבו כמו שביארנו והואיל ולא עבר עליו בבל יראה מותר באכילה לאחר הפסח שאין לחוש בו להערמה הואיל ונפל עליו מפולת כמבואר בקונט' הראיות

דף י.

ויש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמיני חיטין מתערבין בהן וחומרא יתירא היא זו ולא נהגו כן ויש אומר שצריך לברר החיטים אחד אחד מאכילת עכברים וכ' רבינו פרץ דאין להקל וטור כתב דאין לחוש על זה:

מיי' וסמ"ג כתבו דמי פירות מחמיצין ועוד מביא סמ"ג דעת ריב"ש שכתב שהיה ירא להתיר חימוץ מי פירות לבדן מפני שהירושלמי מחמיר הלכה למעשה ולדברי רבי' מי פירות עם מים אין מחמיצים ויש צד לומר דלא פליגי דהא דהתיר רבי' מי פירות עם מים היינו ללוש בהן כדרך שלשין במים לבדן ואתא לאפוקי ממ"ד דמי פירות עם מים ממהרין להחמיץ יותר ממים לבדם ואין לשין בהן ואיהו אתא למשרי ללוש בהן וכן הוא דעת מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה בהלכה כ' אבל מי פירות עם מים להניחן כל היום כולו פשיטא דמחמיצין ולדידיה איכא ג' חלוקים במי פירות. א' דמי פירות לבדן אפילו יעמדו כל היום כולו אינן באין לידי חמוץ ומותרין באכילה והכי שמיעי ליה דברי ר"ל עיין

בפ' כל המנחות ואגב גררא אגלה לך טעות שנפל במיי' בדפוס בפ"ה מהל' חמץ ומצה הלכה ב' שכתב ה' מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים מעולם אינם באים לידי חמוץ אלא אפי' הניחם כל היום עד שנתפח הבצק אין חייבין עליו כרת שאין מי פירות וכו' ודבריו תמוהים שנראה כאילו מי פירות בלי מים מותרין באכילה ואח"כ כתב אין חייבין עליהם כרת דמשמע אבל איסור איכא אלא בודאי הכרח לומר דטעות הוא ובמקום אין חייבין עליו כרת צ"ל מותרין באכילה וכן כתב סמ"ג והביא בהעתקה דברי מיי' לאוין ע"ט וכ"כ בס' כלבו שהעתיק דברי מיי' וכתב שיש נוסחא אחרת שכתוב בו אין חייבין עליו כרת וכן נראה שהיה כתוב בספרי מיי' שהיו לפני הראב"ד ומ"מ מגדל עוז והגהות מיי' א"כ בזה שוין מיי' וסמ"ג עם רבי'. ב' מי פירות עם מים אם הניחן כל היום כולו מחמיצין. ג' מי פירות עם מים מותר ללוש בהן אך שימהר לאפות העסה כדרך שממהר לאפות העסה הנילושה במים בלבד והרא"ש הקשה על דברי רבי' דהכא כ' דמי פירות עם מים אין מחמיצין ולקמן פרק אלו עוברין גבי ותיקא במלחא ומיא כתב דאסור דאלמא מי פירות עם מים מחמיצין. ונ"ל די"ל דלעולם מי פירות עם מים לא מחמיצין מיהו דוקא ללוש בהן ובצונן אבל בחמין ודרך בישולא כההיא דותיקא ודאי אסור דאדמבשל ליה מיחמע ואסיר כדמפרש שם רבי' בהדיא ומההיא דמנחות שכתב הרא"ש נמי לא קשה דכל המנחות נילושות בפושרין ואפילו היו נתונים במנחת נסכים מים כרבי יוסי הגלילי היו מחמיצין דמים פושרין יש בתוכן ועוד דאין הלכה כר' יוסי הגלילי. והשתא דאתית להכי מצית נמי אמרת דההיא דר"ל דאמר אין חייבין על חמוצו שממנו הקשו הראשונים מדברי רבינו לדבריו ממש י"ל דמיירי במי פירות עם מים בפושרין או בבישול כדלעיל ותידוק שפיר חיוב כרת ליכא הא איסור איכא וההיא דר"ע דשרי לכתחלה מיירי במי פירות עם מים בצונן. וכל זה כשנאמר דמלח הוא מי פירות אבל לדעתי דמלח עקרו מן המים הוא ובפרט כשמבשלים אותו שהוא נימוח וחוזר לברייתו ודין הוא דליהוי דינו כמים ויאסר כמים ממש ולדרך זו ליכא קושיא כלל על דברי רבינו ואל יקשה לן ההיא דפ' אלו עוברין שכ' רבינו גבי שכר המדי שכבר תירץ אותה האשר"י ע"ש:

לשון ריא"ז

מצה הנילושה ביין או בשמן או בדבש או בחלב אין יוצאין בה שהתורה אמרה לחם עוני ואין זה דרך עוני אלא דרך עושר והיא נקראת מצה עשירה וכן אם לשה בשאר מיני פירות כמבואר בקונט' הראיות:

דף י:

חלטן ברותחין ואח"כ אפאן בתנור מז"ה אומר אין יוצאין בהן בפסח מפני שהיא מצה עשירה ול"נ שמאחר שאין בהם שאר משקין אלא מים בלבד לחם עוני הוא ויוצאין בו בפסח ומברכין עליה המוציא וכך היא שטת ר"י ונראה בעיני שאם עשה מן העיסה כעין לחם הנאפה בתנור אע"פ שאין דעתו לאפות אותו בתנור חייב בחלה שמא ימלך עליו לאפות אותו בתנור כמבואר בקונטרס הראיות אבל אין מברכין עליה המוציא ואין יוצאין בו בפסח אא"כ אפאו כמו שביארנו:

וכתב מיי' דאין יוצאין בפת סובין ולא בפת מורסן אבל לש הוא העסה בסובין ובמורסן שבו ויוצא וכתב הטור שכן הוא דעת רבינו אבל רש"י התיר אפילו כולה סובין:

לשון ריא"ז

עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה כגון פת סובין ופת קיבר שהיה ראוי למאכל אדם יוצאין בה בפסח ידי חובת מצה וחייב בחלה ומברכין עליה המוציא ואם אין הרועין אוכלין ממנה כגון פת מורסן שאינה ראויה למאכל אדם אין יוצאין בה בפסח ואינה חייבת בחלה ואין מברכין עליה המוציא כמבואר במסכת חלה וכמבואר בקונט' הראיות:

ואם עברה ולשה יותר מזה השיעור חכמי צרפת אוסרין וכתב הר"י זצ"ל להתיר ויש מי שאומר דשיעור זה לא הוי אלא לדידהו שתנוריהן קטנים אבל לדידן שהתנורים גדולים עדיף טפי שילוש הרבה ביחד ויתעסקו בו תמיד וכתב הטור דאין הכל מודים בזה ויותר נכון ליזהר אף לדידן שלא ללוש יותר משיעור זה ביחד ומיי' כ' שאם לש יותר משיעור זה הפת מותר וכן כ' סמ"ג ע"ש:

כתב הרא"ש ז"ל זה לשון רב אלפס ולא ידענא מה חידש דבאפיה פסח וי"ט שוין ואין חילוק ביניהם אלא בלישה ומתני' לא איירי בלישה אלא באפיה יותר מן הצריך ולא היה לו להזכיר ולמיפא דאפיה אין חילוק ביניהם:

הטור כ' דאסורין לכל אף לנחתומין וכתב הר"י דנחתומין מותרין אפי' בלא דפוס ובעלי בתים אסורין אפי' יש להן דפוס וכ"כ מיי' פ"ה מה' חמץ וכתב סמ"ג לאוין ע"ט בסתם דסריקין המצוירין אסור ולא חילק בין נחתום לאחר:

לשון ריא"ז

והנחתומין מותרין בלא דפוס לפי שבקיאין בהן אין שוהין עליהם ומז"ה אוסר אף בנחתומין וכדברי המתירין נראה בעיני כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ז"ל ופסק רב אלפס כאיכא דאמרי והא דלא פסק כחכמים דלא מפלגו בין נחתומין לשאר כל אדם לפי שנראה לו לומר מעשה רב ולכאורה היה נראה כחכמים דלעיל לא פסק רב אלפס ז"ל כר' עקיבא אע"פ שעשה מעשה אי לאו דמסייע ליה עובדא דר' יהושע שהוא אמורא ואם אפאו באילפס בלא משקה פסק כר"ח דלא הוי לחם ואין יוצאין בה י"ח בפסח ור"י פסק דהוי לחם וכן הטוא"ח סי' קס"ח:

לשון ריא"ז

יוצאין במצה העשויה באילפס אע"פ שהדביק בו המצה ואח"כ הרתיח על האור עד שנאפית בו המצה והוא שהיה האילפס יבש ואין בו משקה אבל אם היה בו משקה הרי מצה זו חלוטה ברותחין ואינה קרויה לחם ואין יוצאין כמבואר בקונ' הראיות וכן כל מיני עיסה בין שבלילתה קשה בין שבלילתה רכה שהרתיחן במשקין אינן קרוין לחם ואין יוצאין בהן בפסח ואינן חייבין בחלה ואין מברכין עליהן המוציא כמבואר בקונטרס הראיות:

אפאן בתנור או באילפס יבש הרי הן קרוין לחם:

דף יא:

ור"ת פסק כר"ל משום דסוגיא דשמעתין כוותיה דקאמר סתמא דתלמודא לא דכ"ע מעשה אילפס פטורין ועוד דהך סוגיא דיתיב רבה ורב יוסף אחורי דר' זירא אליבא דר"ל מיירי דלר' יוחנן לא פטר ליה אלא עשאו בחמה ומיהו נראה דהלכה כר' יוחנן מדלא חשיב לה ביבמות בהדי תלתא מילי דהלכה כר"ל וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפ' צו את אהרן ועוד נראה דהא דמחייב ר' יוחנן במעשה אילפס היינו דוקא כשעשאו באילפס בלא משקין דומיא דתנור אבל אם בשלו במים או טיגנן בשמן מודה ר' יוחנן דלא הוי לחם כדמוכח בירושלמי בפ"ק דחלה. ועוד היה אומר רבינו תם דבדבר שבלילתו רכה פליגי דר' יוחנן סבר אפייתו באילפס עושה אותו לחם ור"ל סבר דוקא תנור. אבל דבר שבלילתו קשה מודו כ"ע דמחייב בחלה אפי' סופו לבשלו במים או לטגנו בשמן דמשעת גילגול אתי חיוב חלה:

ועוד היה אומר ר"ת ז"ל דכי היכי דמחייב בחלה הכי נמי מברך עליו המוציא לאחר הבישול או לאחר הטיגון כדמוכח בברכות בכיצד מברכין אבל ורומוזל"ש שקורין טליירל"י היה אומר ר"ת שאין מברכין עליו המוציא שאין בה תוריתא דנהמא אף ע"פ שנתחייב עיסתה בחלה ורבי' שמשון ז"ל כתב במס' חלה שהלש עיסה גמורה ודעתו לבשלה במים או לטגנה בשמן פטורה מן החלה:

ורבינו מאיר היה נוהג כשלשין עיסה בביתו כדי לבשלה במים או לטגנה בשמן היה מצוה לאפות ממנה מעט ועל ידי כך נתחייבה העיסה כולה בחלה קודם שיקח ממנה מעט דחיישינן שמא תמלך וגם לא היה אוכלה בלא המוציא אחר שנתבשלה או נטגנה וגם לא היה מברך עליו המוציא אלא מברך על לחם אחר ואח"כ אכלה:

לשון ריא"ז

וכן עיסה הנאפה בחמה אינה קרויה לחם ואין מברכין עליה המוציא ואין יוצאין בה בפסח ואין אופין עיסה בחמה בפסח שמא תבא לידי חמוץ כמו שמבואר בתוספתא חררה קטנה שנאפית ע"ג קרקע לחם עוני הוא ויוצאין בה משום מצה:

לשון ריא"ז

סימן לירק מר שיש לו שרף לבן כחלב ופניו מכסיפין שאינו ירוק הרבה ככרתי יוצאין בו משום מרור והוא שראוי למאכל אדם:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שיוצאין בהם כמושין ולי נראה שהעלים צריכין שיהיו לחי' ולא כמושים והקלחין אפי' כמושים כמבואר בקונטרס הראיות והוא בתלמוד של ארץ ישראל:

אם שרו המורסן ושפשפו בו אווז בפסח אסור:

לשון ריא"ז

וכן אסור לחלוט מורסן לתרנגולין במים רותחין מתקנת הגאונים שכך היא איסור הנאה כמו איסור אכילה ורבי' משה מתיר ללוש מורסן לתרנגולין ומאכילן מיד או נותן לפניהם והוא עומד עליהם עד שלא ישהה לפניהם כדי הילוך מיל:

כיון דאין אנו בקיאין אין לתת מורסן על הבשר אפילו יבש. טור:

נתן שעורין לבהמתו ומצא בהם ריר צריך לבערם ועש"ב בטור סי' תס"ו שק שנפל עליו מים או שנתלחלח מזיעת החומה:

לשון ריא"ז

לא ילעוס אדם חיטין ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצות ונראה בעיני כי כמו שהרוק מחמיץ כך כל שאר המשקים מחמיצין חוץ ממי פירות בלבד וכן החיטים שבבורות שהן מטונפות בזיעות הבורות או בלחלוחית שבסלע הרי אלו חוששין בהן משום חמוץ כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יב.

לשון ריא"ז

מותר לבשל הקמח בשמן או במלח וכן מותר ללוש אותו בשמן או בשאר מי פירות שמי פירות אינן מחמיצין וכן הכרמל כשמהבהבין אותו באור ויוצאין מימיו אין חוששין בו משום חמוץ שמי פירות אינן מחמיצין היין והדבש והחלב וכל השמנים והמשקים היוצאים מן הפירות הרי הן בכלל מי פירות אבל התפוחים והרמונים שהן חמוצים נראה שהמים שלהם מחמיצים שכל משקה חמץ מחמיץ ולוקין על חימוצו ואין חייבין עליו כרת כמבואר בקונטרס הראיות ולא אמרו שאין מי פירות מחמיצין אלא כשאין שם מים כל עיקר אבל אם יש שם תערובת מים אע"פ שאין חמוצו חמץ גמור להתחייב עליו כרת חייבין עליו מלקות כמבואר בקונ' הראיות:

עיסה שנילושה במים מותר ללוש אותה בשמן או בשאר מי פירות ואין חוששין שמא ימהרו חמוצה יותר מן המים וכך היא שיטת רבי' יצחק ומז"ה ויש שאוסרין ולדברי הכל אין יוצאין בה משום מצה מפני שהיא מצה עשירה:

וכן כתבו מיי' וסמ"ג והטור פליג וכתב דא"צ לשומרן אלא משעת טחינה וכ"כ בשאילתות לא נפיק י"ח אלא במצה דמינטרא מחימוץ מן כד נפיל מיא עילויה ואי אמטינהו לחיטין נכרי חש"ו לא יצא י"ח:

תשובה לגאון וליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר ויוצאין בו דלא מחזקינן איסור אבל לכתחילה בעי שימור:

לשון ריא"ז

מצוה להצניע חטים למצת מצוה של לילה הראשונה משעת קצירה ומשמרן שלא יבאו עליהן מים שנאמר ושמרתם את המצות כל שימור שיכול לעשות יעשה אם לא שמרן מתחלה לוקח חיטין מן השוק ואפי' חיטין הבאים בספינה ואין חושש שמא באו עליהם מים ומעיין בהם ומדקדק בהן שמא גרעין מקולקל ומשונה מן השאר ומשליכו וכן בדברי הגאונים ושומרים אותו בשעת טחינה אם לא מצא קונה קמחין וסלתות מן נכרי ויוצא בהן כמו שביאר מז"ה אבל בצק שלשו נכרי אע"פ שיודע שאין בו חמץ ומותר באכילה אין יוצא בו י"ח משום מצה הואיל ולא נילוש לשם מצת מצוה:

וכתב ה"ר אפרים דהני חיטין אסורין אפי' לא נתבקעו אע"ג דגבי ללתות אינן אסורים אא"כ נתבקעו שאני התם דעסיק בהו ולא אתי לידי חמוץ אבל הכא כיון דמינח נייחי אתי לידי חמון וכתב בה"ג חיטין שבאו בספינה אם לחות הן או שנשתנו מראיתן בידוע שהגיע להם מים ואסור להשהותן בפסח ואם יבשות וקשות אחזוקי איסורא לא מחזקינן

ומותרין באכילה:

לשון ריא"ז

תבואה שנשרית במים ואפי' אם נשרית בעודה מחוברת לקרקע לאחר שיבשה ועומדת ליקצר הרי זו חוששין על חמוצה כמבואר בקונטרס הראיות ואסור לקיימה בפסח:

ומיי' כתב דחיטין שנפל עליהם מים יכול למוכרן מעט מעט לנכרי כדי שיאכלם קודם הפסח ולא הרבה ביחד דאיכא למיחש שמא יחזור וימכרם לישראל ולמיי' וסמ"ג דאינהו כתבו דכשמוכר לישראל צריך להודיעו כדי שיאכלם קודם הפסח צריך לפרש הכי דלישראל מוכר הרבה ביחד ומודיעו אבל מעט אין צריך להודיעו דהא גבי נכרי נמי מצי למכור מעט מעט ולגבי נכרי אין שייך הודעה דלאו בר הודעה הוא בענין זה וכן ס"ל לטור וגם לב"ה דכשמוכר לישראל מעט מעט אין צריך להודיעו ילא ידעתי למה תמה הטור על דברי מיי' דהא איכא לתרץ דבריו כדכתיבנא:

לשון ריא"ז

ואסור למוכרה לנכרי שמא יחזור וימכרנה לישראל לצורך הפסח אבל מוכרה לישראל לזה מעט ולזה מעט כדי שתכלה קודם הפסח:

דף יב:

בגמרא קאמר דאפילו במצה אפויה אסור היכא דאיכא עבדי שמזלזלין במצוה או כיוצא בזה דאיכא למיחש דאתי לשרויי אף בקמחא טור:

לשון ריא"ז

ואין מוללין אפילו בקמח של קליות שמא לא נאפה כל צורכן והקמח שלהן בא לידי חמוץ ומז"ה מתיר וכדברי האוסרין נ"ל עיקר ולא התירו למלול אלא בקמח עדשים או בקמח מצה שנאפית כל צרכה:

נראה מדברי רבי' דפירוש מים שלנו רוצה לומר שלא יהיו במחובר בתחלת היום וכל היום ואפשר דדעתו הוא שיהיו שאובין כל הלילה מראש ועד סוף וכלשון רבינו כ' גם מיי' וסמ"ג כתב בשם רא"ם וכן הטור דצריך שלא יהיו במחובר משנכנס הלילה שבלילה מעיינות רותחין והשאובין בערב עם שקיעת החמה מותרים מיד וכן כ' הרא"ש דעמא דבר לשואבן עם שקיעת החמה ולדידהו השואבן ביום נראה דמותרין מיד וגם לדידהו אסור לאחר שאיבתן עד לאחר התחלת הלילה וריב"ן פסק שאסור לאפות קודם עלות השחר דאימא סוף הלילה גורם הצינון:

ורש"י פי' לאו דוקא שלנו לילה אחת אלא שעבר עליהם י"ב שעות משנשאבו גם כתב

רש"י דאין לחוש בנהרות אפילו לא לנו מותרין דדוקא מי בורות ומעיינות הם רותחים ומדברי ה"ג והטור מוכח דגם במי נהרות יש לנו לחוש וכתב סמ"ג דיש להתיר מים שלא לנו שנתבטלו ברוב מים שלנו הואיל ונתבטלו כבר קודם לישה והותרו.

לשון ריא"ז

אשה לא תלוש במים שנשאבו בו ביום אלא אם נשאבו מאמש ולנו בלילה שהן קרין ביותר בימי הפסח:

מיי' כתב דהא דצריכה שני כלים דוקא באשה שלשה ואפה ואינו נראה כן מדעת רבינו וגם לא מדברי הטור:

לשון ריא"ז

אשה שהיא לשה ואופה צריכה שני כלים של מים אחת שמקטפת ואחת שמצננת בו את ידיה המתחממים מחמת אפיית הפת כדברי ר"ח ולדברי מז"ה אע"פ שאינה אופה צריכה לצנן ידיה מפני שמתחממים במישוש העיסה:

דעת רבינו לאסור היכא שעברה ולשה במים שלא לנו וכן כתב ה"ג והרי"ץ גיאת ומיי' וסמ"ג כדברי רבינו ולרש"י דוקא עברה ולשה בחמין וחמי חמה אסור אבל במים שלא לנו בדיעבד שרי ואפילו לכתחלה שרי למילש בהו אי ליכא אחריני ולזה הסכים הרא"ש והטור והא דאסרינן בעברה ולשה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה פירש אבי העזרי דוקא עברה במזיד אבל שוגג שרי ולרש"י אסור אפי' שוגג ולפירוש רש"י גם אסור באכילה משום חשש חימוץ ואפילו אם ירצה לאכול כזית מצה באחרונה דגרע מבצקות של נכרים וכן כ' הרי"ץ גיאת והרא"ש וב"ה דוקא למצה משומרת וכן מים שלא לנו דוקא למצה משומרת אבל לאכילה שרי דלא גרע מבצקות של נכרים:

לשון ריא"ז

עברה ולשה באחת מכל אלה שביארנו הפת היא אסורה ואין לחלק בהם כמבואר בקונטרס הראיות ויש דברים שאע"פ שהן אסורין לכתחילה אם עברה ולשה הפת מותרת כגון אם עברה ולתתה השעורים או אם עברה ועשתה סריקין כמצויירי' כמ"ש למעלה וכן אם עברה ולשה יותר מן השיעור שאין לך לאסור אלא כמו שאסרו חכמים כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יג.

הלכך שכר שעושין באשכנז מחטים ושעורים חייבים לבערו ומעשה בא' שהעמיד גבינה בחלא דשכרא ואסר ר"ת להשהותם בפסח כיון דאוקומי מוקים חשיב כמו בעינייהו

וכ"כ סמ"ג דאיכא משום בל יראה בשכר שלנו שיש בו שעורים כזית בכדי אכילת פרס:

לשון ריא"ז

והשעורים מחמיצין ע"י תערובת מים שבהם שאם אין בהם מים מי פירות לבדם אינן מחמיצין וכן מבואר בתלמוד של א"י:

וכתב הטור דדעת רבי' לפסוק כחכמים שאין לאו לא בתערובת חמץ ולא בחמץ נוקשה אלא איסור דרבנן ולפי זה מותר לערבו לכתחלה לפני הפסח להשהותו עד לאחר הפסח ולזה הסכים הרא"ש ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כגון כותח וכל אלו שאין נותנין אותו אלא לקיוהא בעלמא אבל אם יש בו טעם חמץ חייבים עליו דטעם כעיקר דאורייתא:

לשון ריא"ז

ועוברים על כל המינים הללו בבל יראה ובבל ימצא ולוקין על אכילתן ואין חייבים עליהם כרת ולא חייבה תורה כרת אלא על האוכל חמץ גמור בעינו ולא כאלה שהוא ע"י תערובות אפילו אכל כזית מן הכותח לוקה עליו הואיל ויש בו טעם מן החמץ אע"פ שרובו היתר מצטרף ההיתר עם האיסור והרי הוא כאילו הזית כולו אסור נתערב החמץ במינו הרי הוא בטל מן התורה ברוב ההיתר ואין איסורו אלא מדברי סופרי' והוא שנימוח ואין ניכר החמץ בעינו אבל אם החמץ ניכר בעינו ואכלו יחד עם ההיתר מצטרף ההיתר עמו להשלימו לכזית לחייבו מלקות ולא כרת כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יג:

ור"ח פליג על זה ופסק כאביי דמתרץ תרי לישני אהדדי ויש חילוקין רבים בדין זה לפי פירש"י ולפי פי' ר"י והטור הביאם באורך עש"ב וכן סמ"ג פליג וכתב דאם אין כזית במקום א' אם עשוי לחזק בו שברי העריבה בין במקום לישה בין שלא במקום לישה כגון שפתא דאגנא בטל במיעוטו ואם לאו חייב לבער ואבי העזרי כתב כל זה מירי בעריבה שאין לשין בה אבל אם לשין בה בפסח צריך לגורדה ולהגעילה והר"י מפרי"ש כתב עריבות שלשין בהן כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצים אותן בחמים ומנקרים החמץ כי א"א לנקרן שלא ישאר בין הכל כזית והכלי מצרפו וצריך ליתן במתנה לנכרי עד לאחר הפסח או לטוחן בטיט:

לשון ריא"ז

וי"א שכל מקום שיש כזית במקום א' אפילו בשולי העריבה חייב לבער וכך היא שיטת ר"י בפסקיו ונראה בעיני להחמיר כדבריו כמבואר בקונטרס הראיות. היו שני חצאי

זיתים וכו' במה דברים אמורים בעריבה אבל בבית אפי' חצי זית בזוית זה וחצי זית בזוית זה חייב לבער בין שהיו קבועין בין שלא היו קבועין כמבואר בקונט' הראיות. ונראה בעיני ששפתי העריבה הרי הן כבית שאין דרך להניח שם חמץ ופעמים שמקבצן ונעשים זית במקום אחד כמבואר בקונט' הראיות. ומז"ה אומר שאף בבית א"צ לבער אלא פירורין של עיסה אבל פירורין של פת אינן נחשבים לכלום ואני אומר שאף פירורין של פת מבערין אותן בתחלה כשהן נראין לעין כדרך שאמרו בפירורין של עיסה כמבואר בקונט' הראיות:

דף יד.

וי"א שמותר אפילו באכילה והר"י ברצלוני כ' שאסור באכילה ומותר בהנאה ולזה הסכים הרא"ש ואלמודי שעושים קודם הפסח מפת שרוף אסור לאוכלו אחר הפסח:

לשון ריא"ז

הקילור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכו קמח א"צ לבער כמו שמבואר בתוספתא ונראה בעיני שלא אמרו כך אלא כשנסרחו ונתקלקלו אבל אם לא נסרחו חייב לבער שהרי אמרו לא ילעוס אדם חטין ויתן ע"ג מכתו:

וכתב רב האי כיון שמלוגמא שנסרחה אין צריך לבער כ"ש טריאקה שמערבין בו חמץ יבש שחוק עם בשר אפעה שא"צ לבער וכ"כ מיי' ואע"פ שמותר לקיימו אסו' לאוכלו עד אחר הפס' אפי' אין בו אלא חמץ משהו:

כ' הרא"ש נראה דר"א ור' יהושע לא פליגי אבן בתירא דלא מסתבר דפליגי בהך סברא אם מחמצת בתוך המים אלא דר"א אשמעינן דמוזהר על חימוץ חלה ור' יהושע סבר דאינו מוזהר אמנם בהא פליג ר"א אבן בתירא דסבר דטוב יותר שלא יקרא לה שם עד שתאפה אולי לא יזהר יפה בהטלתה לצונן ואם אירע שקרא לה שם היה אומר רבינו תם שתטיל לצונן:

וכ' הרא"ש ז"ל ומה שכ' רב אלפס ועוד דהך דר"א שייכא באידך דר"א כו' לא בא לחזק מה שפסק כר"א דהכא מאידך דר"א כיון דהלכה כאידך דר"א הלכה נמי כר"א דהכא דמה ענינם זה לזה אלא ה"ק אחר שפסק כר"א דהכא אמר ועוד הך דר"א שייכא באידך דר"א וכו' כלומר א"א לקיים הא דר"א דהכא בלאו מילתא דר"א דהתם כיון דאינו מפרישו מן העיסה ובמה יצטרפו לחלה להכי הוצרך להביא ראיה דהלכה כר"א דאידך ואחר אפייה יצרפם בסל וכ"פ רש"י דהלכה כר"א ויעשה עוגה קטנה אצל גדולה משמע מדבריהם דאפי' היה שם מתחילה כדי חיוב חלה אפ"ה בעי צירוף סל ואינו

נראה לריב"א דלא מייתי דר"א אלא אהני נשי דליישי קפיזא קפיזא דלא היה בו שיעור חלה אבל אם מתחילה היה בו שיעור חלה א"צ צירוף סל אלא הקפה בעלמא כדי לתרום מן המוקף וכן מוכח במילתיה דר"א דקאי אירישא דקתני העושה עיסתו קבין פטור מן החלה עד שישוכו ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפו לחלה ועוד ראיה מדאמר ר' יהושע אף התנור מצרפן מסתמא בעודן בתנור אין נוטלין מהן חלה אלא התנור מצרפן להתחייב בחלה ואחר שהוציאן יפריש מהן חלה כל שכן אם לש בתחילה כשיעור חלה דלא צריך תו צירוף ועוד מאי שנא מתרומה ומעשר דלא צריך צירוף סל להפריש מזה על זה כיון שהכל מחוייב כן גבי חלה נמי היכא דכבר נתחייב לא צריך תו צירוף כלי אלא הקפה בעלמא ובמקום שיש כהן קטן שלא ראה קרי מימיו מותר לאפותה דחזיא ליה כדאמרינן בבכורות פ' עד כמה אין תרומת חו"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצא עליו מגופו וכ"כ בה"ג בשם רב כהן צדק ריש מתיבתא ואף אם יש כ"ג שיכול לטבול נראה דמותר לאפותה דחזיא ליה אע"ג דטומאה יוצא עליו מגופו לא חמיר בתר דטביל טפי מטמא מת שלא טבל דמסיק התם דאוכל בתרומת חו"ל ועוד דאפי' בלא טבילה חזיא לבעל קרי ע"י ביטול כדאמרינן התם רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו:

דף יד:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שאף התנור מצרף כמו הסל ואין אני רואה את דבריו כמבואר בקונטרס הראיות ושיטת המורה כדברי:

נתן החלות ע"ג טבלא שאין לה לבזבז ואין לה בית קבול הרי זה ספק בתלמוד אם מצטרפת ואם לאו לפי שאינן עומדו' בתוך כלי אלא באויר כלי ומספק ראוי לפטור בחלת חו"ל שהיא מדברי סופרים לפיכך ראוי שיתן כל החלות של שיעור חלה תוך כלי משפתו ולמטה כדי לצרפן צירוף יפה ולא יעמדו מקצתן משפתו ולמעלה וכן בס' התרומה:

ויש מהגאונים שכתבו שאף חלת האור יכול לקרות לה שם ולאפותה אף במקום שאין כהן כיון דחזיא ליה אם איתיה אמרי' הואיל והלכה כרבה דאמר הואיל. וכתב הטור ומוטב שלא לקרות לה שם אלא א"כ יש כהן בעיר לאפוקי נפשיה מפלוגתא:

לשון ריא"ז

וכהן גדול שטבל לקריו או כהנת שטבלה לנדתה הרי הן ככהן קטן כמו שביאר מז"ה בפסקיו בפרק בנות כותים ואם אין שם כהן קטן או כהן שטבל מפרישה לאחר אפייתה כמו שביארנו וכך היא שיטת מז"ה וכן אם רצה מבטלה לחלת חו"ל ברוב חלות של

היתר והיא מותרת אפי' לכהן שלא טבל ויש אומרים שהיא מותרת ע"י ביטול אפי' לישראל וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות. ועוד אמרו בחלת חוצה לארץ שאם רצה אוכל והולך ואח"כ מפריש וכל זה מבואר בפרק עד כמה:

דף טו.

לשון ריא"ז

ומז"ה מתיר להסיק האשה התנור אחר שתערוך ואני אומר שאסור להפסיק בין עריכה לאפייה אלא שצריך שיוסק התנור תחלה שאחר עריכה תאפה מיד כמבואר בקונטרס הראיות:

דף טו:

לשון ריא"ז

וי"א אם שהתה מעת שהגביהה ידה ונתעסק' בדבר אחר כדי הילוך מיל ה"ז אסור ושיעור מיל אלפים אמה בתלמוד ארץ ישראל מפרש שיעור השהייה כדי הילוך ארבעת מילין ולא נאמר השיעור הזה אלא משהתחילה ללוש הבצק ועד שתדביקה בתנור ונראה בעיני שאף ע"פ שלא לשה האשה יותר מן השיעור שאמרו חכמים ולא הגביהה ידה מן העיסה כל עיקר אלא שהיתה עושה רקיקין דקין ביותר והיתה מתעצלת בהן כדי הילוך ארבעת מילין הרי בצק זה אסור אע"פ שאין סימן חמוץ ניכר בו כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאפי' הרבה נשים שאופות בהרבה תנורים אסור להן בפסח ללוש בבת אחת יותר משיעור חלה שאפשר שרבוי הבצק יביא לידי חמון אפי' בשהייה מועטת אלא כל אחת תלוש בפני עצמה כשיעור חלה כמבוא' בקונטרס הראיות:

כתבו בשם ה"ר יונה היכא דלש יותר מזה השיעור חכמי צרפת ז"ל אוסרים העיסה ונראה לי להתיר דטעמא דהאי שיעורא משום דאמרי' כל זמן שעוסקין בבצק אין בא לידי חימון ושיערו שבזה השיעור מועיל עסק הידים אפי' כל היום כולו וביותר אין הידי' מספיקות להתעסק בה מתוך גודלה ומ"מ כיון שאפי' אם לא נתעסקו בה כלל אינה אסורה אלא עד מיל זה העסק שמתעסקים בה ואע"פ שאין כדי לא גרע ממה שלא יתעסקו בה כלל וכיון שאין שוהין בה יותר משיעור מיל מותר מיהו לדעת הגאונים שאמרו שלכתחילה אין להניח העיסה רגע א' בלא עסק א"כ לכתחילה אין ללוש יותר מזה השיעור ע"כ:

וכתב הרא"ש ותמהני על מי שעלה על דעתו לאסור הא תנן בפ' שתי הלחם לחם הפנים נילוש אחת אחת וכתיב שני עשרונים יהיה החלה האחת ונהי שהחמירו חכמים שלא ללוש אלא עשרון א' מ"מ היאך עלה על דעתם לאסור בדיעבד:

כתב הרא"ש ז"ל הא דתנן וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת תני לה בתוספתא בשם ר"מ ואע"פ כן הילכתא כוותיה משום דתנינן לה במתני' בלשון חכמים אמר רבא מ"ט דר"מ אין לך סדק וסדק מלמעלה שאין בו כמה סדקין מלמטה ואע"ג דהילכתא כר"מ בשיעור שיאור וסידוק הא דתנא לעיל בברייתא דלר"מ לוקה על שיאור בהא הילכתא כר' יהודה דאמר האוכלו פטור דכיון דלא תני הא דר"מ לעיל כי הכא בלשון חכמים א"כ חזרנו לכללנו ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה:

וכן פסקו סמ"ג וטור ומיי' השמיט דין הסידוק וכתב מגיד משנה מפני שסמך הרב על מה שאומר דהבחנתו למי שאינו בקי תלוי בשיעור הילוך מיל דהוי מלתא דפסיקא:

נראה מדברי מיי' שצריך לבער התרומה והחולין מע"ש כשחל י"ד בשבת ורבינו פסק דאין מבערין חולין אלא בזמנן ואמת כי לדעתי אינן חולקין כלל אבל לפי הדיוקין מהמ"מ ומגדל עוז הכרח לומר דפליגי והנה המגדל עוז השיב לדברי הראב"ד ולפי דבריו דברי הראב"ד הם השגה וכ"כ הר"ן ולדעתי כי אינה השגה אלא פי' לדברי מיי' ונ"ל דהכרח לומר כן שדברי מיימוני ורבי' שוים דאי לא כן תיקשי מדברי מיי' לדברי מיי' דאילו הכא פסק דלא כר"א בר צדוק ואילו בפי' המשניות פסק כר"א בר צדוק הלכך נ"ל דהכרח לומר דדברי הראב"ד פירוש הן לדברי מיימוני ובזה יהיו כולן שוין:

דף טז.

לשון ריא"ז

בספר הפרדס אומר שאין אופין מצה בע"פ אלא מחצי היום ואילך אחר שנתבער החמץ וכן בדברי מז"ה ואני אומר שאופין מצה לצורך הפסח אפי' בי"ג וכן בי"ד שחל להיות בשבת אופין מצה בע"ש שהוא יום י"ג ובלבד שתהא עשייתה לשם מצת מצוה שהרי חלות תודה שיוצאין בפסח בהן לפני יום י"ד נעשו עם החמץ כמבואר בקונטרס הראיות בפרק שלפנינו:

כתב הטור א"ח סימן תמ"ד דההולך לערב כדי לילך ללמוד לפני רבו חשוב דבר הרשות ונראה הטעם משום דהכי נמי הוה מצי ללמוד מאליו בביתו והיה מקיים המצוה ג"כ וצ"ע פרק כיצד משתתפין:

כ' הרא"ש ז"ל ולא ידענא מה היה קשה לו לרב אלפס מההוא דחגיגה דקאמר כמאן מקבלינן סהדותא מעם הארן ואדרבה מהתם מוכח שפסול לעדות כדאמר הכא דאין מקבלין ממנו עדות אלא שצריכין אנו להכשירן ולקבל מהן עדות שאם היינו מרחקים אותן ביותר היו עושין דת לעצמן וממנין להם דיינין מתוכם כדקאמר ר' יוסי התם מפני מה אמרו הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה כולה כדי שלא יהא כל א' וא' הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו ואהא קאמר רב פפא כמאן מקבלין סהדותא האידנא מע"ה כר' יוסי משמע אע"פ שמן הדין לא היה לנו לקבל עדות מע"ה צריכין למיחש למאי דחייש ר' יוסי ואי מיירי התם בע"ה שאין בו שום פסול כמו שכ' רב אלפס ז"ל למה יהא פסול לעדות אלא ודאי פסול הוא וצריכין להכשירו משום דר' יוסי ועוד תימה הוא מה שכ' דהא דאמר ר"א דמותר לנוחרו ביוה"כ מיירי כגון שהיה רץ אחר הזכר או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים דמותר להצילו בנפשו וא"כ הוא כדבריו מאי איריא ע"ה אפי' ת"ח נמי אלא כדפר"י דע"ה דלעיל מיירי במכיר וכופר כדי להכעיס והוא רע לשמים ורע לבריות וחשוד על שפיכות דמים כיון שהוא רגיל בכך אע"פ שאין עושה כלום באותה שעה וע"ה דהכא דקאמרי' עלה דאין מכריזין על אבידתו משמע דוקא על אבידתו אין מכריזין אבל אסור לגזול ממונו לא מיירי באותו ע"ה דאיירי בו ר"א כל כמה דלא ידע יכין רשע וצדיק ילבש כדפרשינן בב"ק ובמס' ע"ג למאן דלית ליה זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא אלא בע"ה אחר איירי דכמה מינין עם הארץ יש כדאיתא בפ' שלשה שאכלו ומ"מ אע"פ שאין חשוד בודאי על שפיכות דמים אין טוב להתלות עמו:

דף טז:

והיה ריב"א אומר דבירושלמי מפרש טעמא משום דאף יחיד בשאר ימות השנה אסור לעשות מלאכה ביום שמביא קרבן ודייק התם א"כ כל היום אסור כמו יחיד שמקריב קרבן ומפרש התם משום דיחיד שמקריב קרבן ראוי להקריב כל היום אבל פסח זמנו מחצות ואילך והשתא נמי אע"פ שאין הפסח קרב כיון דבזמן הפסח היה אסור השתא נמי אסור כדאיתא במגילת תענית ומייתי לה בשילהי בכל מערבין אמר ר"א בר' צדוק אני ממשפחת סנאב בן בנימין ופעם אחת חל ט"ב להיות בשבת ונדחה עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה פי' שאבותיו היו מקריבין קרבן עצים בו ביום כדאי' בפ' בתרא דתענית בי' באב בני סנאב בן בנימין ור"א בר צדוק אחר חורבן

היה אלא כיון שאבותיו היו מקריבין קרבן בו ביום ועשו בו י"ט כל משפחותיו נוהגין בו י"ט לעולם:

דף יז.

לשון ריא"ז

וכן מקום שנהגו בו הציידין שלא לצוד דגים בחש"מ אינן חייבין לעמוד במנהגן מפני שהן ממעטין בשמחת הרגל וזה מבואר בתלמוד ארץ ישראל ונראה בעיני שי"ל גם כן במה שנהגו קדמונינו שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז עד ט"ב חייבין לעמוד בחול במנהגן אבל בשבת אינן חייבין לעמוד במנהגן מפני שממעטין בכבוד שבת כלל אומר כל מנהג שנהגו לשם שמים ואין בו נדנוד עבירה חייבין לעמוד במנהגן ואם יש בו נדנוד עבירה אין עומדין במנהגן כמבואר בקונטרס הראיות:

ואיתא בפ' מ"ד מפרקי ר"א טעם לאיסור מלאכה לנשים בר"ח לפי שלא רצו נשים לתת נזמיהן לבעליהן לכך נתן להן הקב"ה שכרן שיהיו משמרות ר"ח יותר מן האנשים ור"י כתב שפסח נתקן כנגד אברהם שבועות כנגד יצחק סוכות כנגד יעקב וי"ב ר"ח שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים וכשחטאו בעגל נטלו מהם וניתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו החטא:

דף יז:

כתב הרא"ש ז"ל וקשה היאך התיר רבי בבית שאן בפ"ק דחולין משום שהעיד על ר"מ שאכל שם עלה של ירק בלא מעשר מ"מ בני המקום נהגו בו איסור ופירש רבינו נסים במגילת סתרים דוקא דברים שידוע להן שהן מותרין ונוהגין בהן איסור לפי שרוצים להחמיר על עצמם אי אתה רשאי להתירן בפניהם אבל אם נוהגין מחמת טעות שסוברין שהוא אסור והוא מותר יכול להתירן לפניהם ולפ"ז ניחא הך עובדא דבית שאן דטעות היה שהיו סבורין שהוא א"י והכי איתא בהדיא בירושלמי ר' יוסי בר בון אומר כל דבר שאין ידוע בו שהוא מותר והוא טועה ונוהג בו איסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שידוע בו שהוא מותר ונוהג בו איסור נשאל ואין מתירין לו כלומר אם בא לחכם לישאל אם יכול לזלזל במנהג שנהגו בו אבותיו כההיא דבני בישן לא יתיר לו החכם וכן נמי אדם שנהג איסור בדבר המותר לסייג ולפרישות לא יתיר לו החכם המנהג ההוא ממילא דהוי כמו נדר כדאית' בפ"ב דנדרים תניא דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירן לפניהם משום שנאמר לא יחל דברו אבל החכם יכול להתיר לו בחרטה

כמו שאר דברים ויפתח בחרטה שהוא מתחרט שנהג כן לשם נדר והא דאמר הכא דדוקא בכותאי או בני מדינה אי אתה רשאי להתירן בפניהם אבל שלא בפניהם או בפני ת"ח אתה רשאי לנהוג בו היתר קשיא אמאי והאנן תנן נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם והוי ליה לאקשויי ממתני' אהך ברייתא כדפריך לקמן ממתניתין ארבה בר בר חנה דאכל תרבא דאייתרא הלכך צריך לומר שיש חילוק במנהגים דמתני' איירי במנהג חשוב שנהגו בני המקום על פי ת"ח ות"ח נוהג עמהם אבל מנהג גרוע של בני המדינה שנהגו מעצמם דבר אחד מותר להתירן שלא בפניהם כגון כל הני דחשיבי בברייתא רחיצת ב' אחין ויציאת קורדיקיסין וישיבת ספסלי נכרים בשבת ודאייתרא מנהג חשוב היה ע"פ ת"ח:

יש מפרשים דוקא טלה וגדי שראוי לפסח אבל רש"י פי' אפי' בשר בהמה לפי שיהיו סוברי' שהקדישו לדמי פסח ואפילו שחוט נמי וכן נזהרים באשכנז כשמולחים בשר לצורך פסח אין מזכירים עליו שם פסח אלא אומרים בשר זה ליו"ט. טור:

דף יח.

ויש לברך עליו כמו בשבת:

פי' ר"י דאם התחיל מאתמול והוא לצורך המועד יכול לגומרה בערב מועד אפילו אחר חצות והרא"ש כ' דוקא עד חצות:

לשון ריא"ז

אף במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד גומרה בי"ד והוא שתהיה אותה המלאכה לצורך המועד אפילו צלצול קטן שראוי לגומרו קודם חצות:

מיי' כ' שהגי' מלאכות חייטין וספרין וכובסין לא יתחילו במלאכה אלא במקום שנהגו לעשות עד חצות ושאר אומניות נמי שאנו אומרים אם התחילו מאתמול גומרין עד חצות מיירי נמי דוקא במקום שנהגו לעשות והכי כתב סמ"ג לאוין ע"ה אמנם מדברי רבינו נראה דג' אומניות עושין מלאכה עד חצות אפי' במקום שנהגו שלא לעשות וכן שאר אומניות גומרין במקום שנהגו שלא לעשות וכ"כ הטוא"ח סי' תס"ח והרא"ש:

לשון ריא"ז

שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ואע"פ שמתחיל בהן בו ביום ואפי' במקום שנהגו שלא לעשות ואלו הן החייטין והספרין והכובסין שהתירו לתפוד ולספר ולכבס לצורך המועד ונראה בעיני שאף שאר מלאכות שהן אסורות לעשות ע"י ישראל

מותר לעשותן ע"י נכרי שלא אמרו כל שאין אתה עושה אין אומרים לנכרי ועושה אלא במועד אבל בע"פ מותר לעשות כל מלאכה ע"י נכרי כמבואר בקונט' הראיות:
מיי' כתב שאם מתה תרנגולת בתוך המועד דאין מושיבין אחרת תחתיה ונראה מדברי רבינו שמושיבין:
לשון ריא"ז
ותרנגולת שברחה מעל הבצים מחזירין אותה למקומה אפי' בחש"מ ואף ע"פ שלא ישבה עליהן עדיין ג' ימים כמבואר בקונט' הראיות:
וכן אם מתה מושיבין אחרת תחתיה בד"א שמחזירין אותה כשלא עברו עליה ג' ימים למרדה אבל אם עברו עליה ג' ימים למרדה אין מחזירין אותה לפי שאין תקנה בחזרתה:
מיי' לא חלק בין ג' ימים למרדה או לא בענין החזרת התרנגולת ורבינו פסק לחומרא כרב הונא וחילק וטוא"ח סי' תקל"ו הביא דעת ר"ת שהוא כדעת מיי' דלשניהם איסור מלאכת חול המועד מדרבנן ורבינו ס"ל שהוא מדאורייתא:
מיי' כתב דאין מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ביום י"ד אלא עד חצות ומדברי רבינו נראה דמוליכין ומביאים כל היום סמ"ג לאוין ע"ה כתב כמיי' וטור א"ח סי' תס"ח כ' כרבינו. ובמיימוני בדפוס כתוב בו אחר חצות ונראה דהגיה בו הכי מדברי מ"מ אבל לדעתי כי כן דבריו אחרי כי גם הסמ"ג כתב הכי וחזי מאן גברא רבה מסהיד עליה דהיינו הטור:

דף יט.

הטור כתב דאסו' לאכול פת מתחלת שעה עשירית ולמעלה ולדברי רבינו אסור מט' שעות ולמעלה וכן מיי' וכן סמ"ג ונראה דבהא פליגי דרבי' וסייעתו מפרשי סמוך למנחה דמתני' אלפני שעת המנחה והטור מפרש סמוך למנחה על אחר שעת המנחה:
לשון ריא"ז
ערבי פסחים סמוך למנחה שהוא מסוף ט' ולמעלה לא יאכל אדם עד שתחשך כדי שיכנס לאכול מצה בתאוה:
מיי' וסמ"ג וטור כתבו כגון מצה עשירה לא מצי למיכל אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי ובלבד שלא ימלא כריסו מהן ויין כתב הטור דמצי לשתות הן רב הן מעט וצ"ע דהא אמרי' פרק כיצד מברכין פורתא גריר טובא סעיד וצ"ע:
לשון ריא"ז
ערבי שנתות וערבי שאר ימים טובים אוכל והולך כל היום כולו ומז"ה אוסר אף בע"ש

וי"ט כמו שאסר בערבי פסחים ואין שיטת התלמוד כדבריו שלא אסרו אלא בערבי פסחים בלבד כמבואר בקונטר' הראיות:

כתב הרא"ש ז"ל תימה הוא על לשון הרי"ף שכתב שמודה ר' יוסי בערב הפסח שלא יתחיל בסעודה מט' שעות ולמעלה אלמא דסבירא לר' יוסי דבערב שבת שרי אף להתחיל ופסק הלכה כמותו והדר תו קאמר וערבי שבתות וימים טובים היכא דאתחיל ליה מקמי תשע שעות ואמשיך ליה וכו' אמאי נקט מקמי תשע שעות והרמב"ן כתב שמצא בהל' רב אלפס ז"ל מדוייקות היכא דמתחיל מקמי דקדיש יומא אבל בהלכות גדולות כתב מן ט' שעות דמעלי שבתא ומעלי יומא טבא לא מתבעי ליה לאיניש מיתחיל בסעודתא דתניא לא יאכל אדם וכו' ואפי' ר' יוסי לא אמר אלא דאי אתחיל אין מפסיק אבל לכתחילה לא יתחיל והא ליתא דהא אמרי' בשמעתין אלא הא דקתני ושוין שמתחילין אימתי אי בערבי שבתות וימים טובים הא מיפלג פליגי אלמא דר' יוסי שרי אף להתחיל והר"ר ישעיה מטראני הביא ראיה לדברי הלכות גדולות מדאיצטריך ליה לר' יוחנן לפסוק הלכה כר' יוסי בע"ש להפסקה מכלל דלא ס"ל כוותיה בהתחלה דאי סובר כוותיה השתא להתחיל שרי כ"ש שא"צ להפסיק אלא שמע מינה דוקא בהפסקה פסק כוותיה ולא בהתחלה והא ליתא דא"כ תיקשי לך לר' יוסי גופיה מאי איצטריך ליה לאשמועינן דאין מפסיקין השתא אתחולי מתחילין אפסוקי מבעיא אלא ודאי כמו דפר"י דתרי מילי נינהו דאפשר דאע"ג דשרי ר' יוסי להתחיל ולא חייש ליכנס כשהוא תאב מ"מ לכשתחשך צריך להפסיק מפני כבוד השבת הילכך אע"ג דר' יוחנן סבר כר' יוסי בהתחלה הוצרך לפסוק כמותו בהפסקה וכן פסקו רשב"ם ור"י דמותר להתחיל בסעודה בע"ש עד שתחשך וכן מוכחת סתם מתני' מדתני ערבי פסחים וכו' עד שתחשך מכלל דבערב שבת וי"ט שרי:

דף יט:

סמ"ג כ' דבע"ש ובעי"ט יכול להתחיל לאכול מתשע שעות ולמעלה עד שתחשך ורבינו כתב ובע"ש ועי"ט היכא דאתחיל מקמי תשע שעות כו' משמע דלא שרי לאתחולי לאכול גם בע"ש ובעי"ט אלא מקמי תשע שעות וכ"כ ה"ג כדברי רבינו אמנם מיי' פ' (כ"ט) [ל'] מהל' שבת וטור א"ח סי' רע"א נראה כדברי ס "ג:

כתב רשב"ם אע"ג דבשאר שבתות וי"ט קי"ל פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן ופליג נמי עם רבינו ודברי מיי' וסמ"ג וטור מוכיחים דאין חילוק בין ע"פ לשאר עי"ט כדברי רבינו:

סמ"ג כ' מי שהיה אוכל בע"ש וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה על השולחן וגומר סעודתו ואח"כ מברך ברכת המזון דאלמא אין צריך לברך ברכת המוציא מדקאמר גומר סעודתו ורבינו כתב דמברך המוציא וכן כתב הטור א"ח סימן רע"א וז"ל ולזה הסכים הרא"ש שלא לברך בפה"ג אם שתה מתחלה אבל המוציא יברך ויראה מדבריו שאם אין לו יין ומקדש על הפת שגם המוציא אין צריך לברך וכ"כ הרי"ץ גיאת ומיי' פכ"ט מה' שבת כסמ"ג:

וכתב הטור ואני תמה היאך נתפשט המנהג לקדש בבהכ"נ כיון דליכא אורחים ראוי שלא לקדש ואי איישר חילי אבטליניה וכן כ' רב האי שאם אין אורחים אין מקדשין בבהכ"נ:

דף כ.

מיי' כתב דמקדש בפנה זו ואוכל בפנה זו ולפי גירסת רבינו אינו כן

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם קדש במקום סעודה והתחיל לאכול וכבה הנר ואח"כ הלך ואכל סעודתו במקום אחר יצא בקדוש הראשון וכן אם היה רוצה לאכול מיני מגדים בבית א' ועוד היה רוצה לאכול עיקר סעודתו בבית א' מקדש במקוה שאוכל אכילה הראשונה וא"צ לקדש במקום סעודה השניה לפי שכל סעודת שבת חשובה היא ואפי' סעודת עראי סעודת קבע היא נחשבת בשבת ויצא בקידוש הראשון ועל הסעודה השניה מברך בפה"ג ואח"כ אוכל סעודתו כדרך שעושה בסעודת היום כמבואר בקונטרס הראיות:

בברכת הטוב והמטיב רבו הדעות רוב הפוסקים הסכימו דעל שינוי יין מברכין הטוב והמטיב ולא על שנוי הפת ודברים אחרים והראב"ד כתב דגם על שינוי הפת מברכים הטוב והמטיב ויש לדקדק מה מברכין על שינוי פירות שלא בסעודה או אותן שבסעודה וכתבתי בחדושי המחלוקת בס"ד ועל שנוי יין רוב הפוסקים הסכימו דאין מברכין בפה"ג וראבי"ה כתב דעל שנוי יין חדש וישן מברכין בפה"ג ומרדכי פרק ע"פ והגהות הרא"ש בשם א"ז האריך לבאר ספיקות השייכים לזה ועל איזה יין יברך הטוב והמטיב ורבינו לא חילק בין יהיה יותר גרוע מן הראשון או טוב ממנו וכן נראה דעת מיי' וסמ"ג וטור כתבו דאפילו היו שני המינין לפניו בשהתחיל לסעוד מברך על השני הטוב והמטיב ורשב"ם כתב דאינו מברך על השני הטוב והמטיב אלא א"כ יודע שהוא משובח ממנו וי"א דאם השני לבן לעולם מברך עליו הטוב והמטיב אפילו הוא גרוע דהא בריא לגוף יותר מהאדום וי"א דבסתם יש לו לברך הטוב והמטיב אלא א"כ יודע בודאי שהוא

גרוע יותר ואם שתה מאותו מין תוך שלשים יום לא יברך הטוב והמטיב והרי"ף כ' דיין של ב' חביות והכל ממין אחד אם בתוך ארבעים יום לבצירתה שמוהו בב' כלים מברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר מ' יום חלקוהו אין מברכין עליו:

והמרדכי כ' דאכסנאי לא יברך הטוב והמטיב ורבינו יחיאל כתב שאין מברכין הטוב והמטיב ביחיד ואם הם מסובין לא יברכו כולם הטוב והמטיב אלא אחד מברך על אותו יין לכל השותים והתוס' והרא"ש כתבו דכשהן מסובין לאכול כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב ובהגהות הרא"ש בשם א"ז האריך לבאר בספיקות השייכין לדין זה:

לשון ריא"ז

וכן בשנוי יין מברכין הטוב והמטיב והוא שהיו אחרים שותים עמו שיש לו שותפות באותה הטובה. ונראה בעיני שאין מברכין הטוב והמטיב אלא על יין טוב ומשובח ואע"פ שאינו מעולה מן הראשון אבל אם היה יין גרוע אין מברכין עליו הטוב והמטיב כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כ:

הטו' כתב דהיכא דשינו מקומם החברים והיו מסובין בדברים שאינם טעונים ברכה אחריהם אם רוצים לאכול שם דחוזרין ומברכין על מה שרוצים לאכול אבל אינם מברכין ברכה אחרונה על מה שאכלו ולדידיה אין חילוק בין יחיד לרבים דהא ס"ל דאין חילוק בין הניחו שם מקצת החברים או לא אפי' כשהן רבים א"כ יחיד וחבור' שוין דבין הכא ובין הכא אם היה אוכל דבר שטעון ברכה לאחריו במקומו א"צ לברך כששינה מקומו ודבר שאין טעון ברכה לאחריו במקומו מברך על הבא לא למפרע ולרבי' יחיד ששינה מקומו בין היה אוכל דבר שטעון ברכה לאחריו במקומו או לא לעולם צריך לברך למפרע על מה שאכל וגם על העתיד לאכול וחבורה יש חילוק בין הניחו שם זקן או קצתן או לא ומיי' פרק ד' מהלכות ברכות כתב כרבינו ופוסק סמ"ג ביחיד כדברי הרא"ש וטור דבדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן אינו חוזר ומברך ובדברים שאין טעונין ברכה חוזר ומברך ובחבורה פסק כרבינו:

הטור כתב דכל ז' המינין הם דברים שצריכין ברכה לאחריהן במקומן ורבינו כ' דוקא מין דגן ופת צריך לברך אחריו במקומו אבל לא יין ופירות וכן כתב ר"י וכתב סמ"ג ורבינו משה ס"ל דיין הוא מהדברים שצריך לברך אחריו במקומו ופליג בזה עם רבי' וקצת נראה דלא פליג דע"כ לא קאמר מיי' שם פ"ד מהל' ברכות וכן אם היו מסובין בשתיה או לאכול פירות דצריכין לחזור ולברך אלא בחבורה דאין חילוק בין דברים שטעונין ברכה

או לא דלעולם הכל תלוי בהניחו שם מקצת החברים אבל ביחיד דילמא ס"ל למיי' דיין אין טעון ברכה לאחריו במקומו וצ"ע וסמ"ג כתב כרבינו ולא כרשב"ם והרא"ש והטור: הטור פליג על זה וס"ל דאפילו גמר סעודתו א"צ לברך ברכת המזון תחילה אלא פורס מפה ומקדש ומברך המוציא ואוכל מעט ואח"כ ברכת המזון. וכתב הטור וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אע"פ שמברך קודם הקידוש:

כתב הרא"ש ז"ל ותמיה לי לדברי רב אלפס דע"כ צריך לאכול מיד אחר הקידוש אליבא דשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה דסעודה שאכל אינה מועלת להחשב קידוש במקום סעודה וכיון דצריך לאכול מיד ברכת המזון ל"ל לפרוס מפה ולקדש אע"ג דמשו ידייהו ואיתסר להו למיכל הא קיימא לן דהב לן ונבריך א"צ לברך ברכת המזון וסגי בפריסת מפה וקידוש והמוציא ואם הוא סובר דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שהיתה הקריאה במקום עונג ואע"ג דלא היתה לכבוד שבת לא מסתבר לי טעמיה בהאי ורבינו ישעיה מטרני כתב דודאי לר' יוסי דאמר גומר סעודתו ומתיר לאכול ולשתות קודם קידוש לדידיה מברכין ברכת המזון קודם קידוש אבל לשמואל דמצריך להפסיק בפריסת מפה ואוסר לאכול ולשתות קודם שיקדש א"כ היאך ישתה כוס של ברכת המזון קודם קידוש ודברים של טעם הם הלכך נראה לי לפרש דאין חילוק בין גמר קודם חשיכה ובין לא גמר אלא לעולם פורס מפה ומקדש:

סמ"ג פליג וכתב וזה לשונו צריך לחלק בהא דתניא הנכנס לביתו במ"ש אם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחריו ומשלשלן כולן כדאמרינן התם דל"נ שאני עש"ב:

ומטעם זה נהגו בחופה שאין אומרים שש ברכות על כוס של ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואומר עליו שש ברכות ואחר כך חוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ומברך עליו בפה"ג ואל תתמה שמביאין כוס לשש ברכות ואין אומרים עליו בפה"ג דכי האי גוונא אמרינן לקמן רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא וברכ' אירוסין ונשואין הנהיג רבינו משולם לעשות על כוס אחד ולא דמי להא דאמר דברכת המזון וקדוש תרתי מילי נינהו דהתם זה בא אחר הסעודה וזה בא לקדוש היום ור"ת אומר שצריך ב' כוסות לפי שאומרים ברכת אירוסין בבית האירוסין וגם לפעמים אדם מקדש אשה ונושאה לאחר זמן מרובה ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה בינתים:

דף כא.

ורש"י פי' אתסר לכו למשתי עד דמברכיתו ברכת המזון וכתב הרא"ש ז"ל ופירוש רב אלפס הוא עיקר דאפי' הב ונבריך הוי כהיסח הדעת להצריך בפה"ג כ"ש ברכת המזון

ומהאי טעמא נמי נשתנה ברכת המזון מכל דברים האחרים הטעונים כוס כגון קדוש והבדלה ברכת חתנים וברכת מילה שכולן בפה"ג קודמתן וכאן מברך בפה"ג באחרונה ואין לומר משום דא"א לברך בפה"ג תחלה שהרי אם היה רוצה לשתות היה שותה בלא בפה"ג ואיך יתכן שיברך בפה"ג דהא ליתא דהא מכי אמר הב לן ונבריך אסור לשתות בלא בפה"ג כ"ש שנטל הכוס בידו לברך אלא היינו טעמא לפי שבבה"מ הוא מודה ומשבח לבורא על מה שאכל ושתה והיה היסח הדעת והפסק על מה שעשה ואפילו על בפה"ג שיברך והכוס בידו והלכך צריך לברך תכף לשתייתו ומה שאין מברכין ברכה אחרונה על היין שבתוך המזון אפי' אם לא נשאר לו כוס לברכת המזון פירש רשב"ם משום דברכת המזון פוטרת מקל וחומר השתא ברכה מעין שלש פוטרת שלש מבעי והאי ק"ו פריכא הוא דדברים הבאים שלא מחמת סעודה בתוך הסעודה יוכיחו שטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ואין ברכת המזון פוטרתן אלא היינו טעמא משום דהיין בא לשרות האכילה ואי אפשר לאכילה בלא שתיה והוי כדברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה שאינן טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהם ומהאי טעמא פריך התם יין נמי ליפטריה פת שלא יברך עליו בפה"ג ומשני דמחמת חשיבותו גורם ברכה לעצמו אבל לאחריו ודאי נפטר מהאי טעמא ובהלכות גדולות כתב דכוס של ברכת המזון אין צריך לברך אחריו ודבר תמוה הוא ושמא חושבו כבא מחמת הסעודה אע"פ שהפסיק בברכת המזון והעולם לא נהגו כן:

תמה רבינו אפרים מהיכן בא להם תוספת זה וגם אינו לא מעין חתימה ולא מעין פתיחה והשיב לו ר"ת משום דאמר המוסיף אל יוסיף על שבע רצו לפעמים להזכיר ז' הבדלות והוסיפו בהבדלות יו"ט במוצאי שבת לפי שהן מענין יו"ט ואלו הן בין קדש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים הרי שלש בין יום השביעי לששת ימי המעשה אגב דאמר ליה בעלמא אחר השלש אמר לה נמי הכא ואינה מן המנין בין קדושת שבת לקדושת יו"ט היינו אוכל נפש דשרי ביו"ט ואת יום השביעי משאת ימי המעשה קדשת היינו יו"ט אחרון של חג שהוא חלוק משאת ימי חול המועד שלפניו הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך היינו ב' הבדלות בין כהנים ולוים וישראלים והיינו מעין חתימה המבדיל בין קודש לקודש ורמז בעלמא הוא לשבע הבדלות דמקצתן אינן כתובות בתורה:

דף כא:

כתב הרא"ש ז"ל וקא ק"ל לפי זה מה אייתי ראיה מקביעת שבת למעשר לענין ספק חשיכה היכא אשכחן דספק חשיכה קובעת לענין איסור אכילת עראי ועיקר הראי' דמייתי היינו מהא דספק חשיכה אין מעשרין את הודאי אין זה נכלל במלת שבת קובעת למעשר וגם בספרים שלנו כתוב פוק חזי אי קדיש יומא והר"ז הלוי פירש שרצו לעקור משעה שקדש היום שהוא משתשקע החמה ואמר להו לא צריכיתו למהר כל כך שהיא קובעת עצמה בעיצומה של שבת והוא כצאת הכוכבים דהכי תני גבי מעשר היה אוכל באשכול וחשכה לילי שבת ר"א אומר יגמור ורבי יהושע אומר לא יגמור אלמא אין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי וכן פריסת מפה סבור מינה כשם שקובעת לקדוש ובעי למפסק סעודה ולקדושי כך קובעת להבדל' ובעי למפסק סעודה ולאבדולי אמר להו רב עמרם הכי אמר רב להבדלה אינה קובעת והני מילי לענין מיפסק דלא פסיק בסעודתיה אבל אתחולי בסעודה לא יתחילו ומפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה פוסק ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושכרא אבל מיא לית לן בה דהא רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא ופליג רב אדשמואל דאמר כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה וקי"ל כרב באיסורי ובעל העיטור פי' דלא פליגי רב ושמואל והא דאמר להבדלה אינה קובעת קאי אמאי דקאמר להו שבת קבעה נפשה מספק וצריכין להפסקה אע"פ שעדיין לא חשכה והיו סבורין לומר דה"ה להבדלה צריך להפסיק בספק חשיכה ואמר להו דלהבדלה אין צריך להפסיק מספק לסעודת שבת עד שתחשך ודאי אין דברים של טעם ורחוק מן הדעת הוא לומר דשקלא וטריא דתלמודא דמפליג בין הפסקה דקידושא להבדלה ובין שתיה לאכילה ובין חמרא ומיא אייריי בספק חשיכה דוקא:

נראה לי מכאן ראיה דלאו שפיר דמי לקדש מבעוד יום בשבת עד צאת הכוכבים דכי היכי דאין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי כן אינה קובעת לקידוש עד שתחשך לגמרי דאלמא זמן הראוי לקידוש הוא עיצומו של שבת וכן נראה מההיא דאמר זכרהו על היין בכניסתו ואין כניסתו אלא עד צאת הכוכבים:

מיי' פליג על זה דס"ל דאפי' בודאי חשיכה אין צריך להפסיק להבדלה וכן כתב הטור כדברי מיי' וסמ"ג כתב כרבינו:

לשון ריא"ז

היה אוכל ובא בשבת ונמשכה סעודתו עד חשיכה ה"ז גומר סעודתו אע"פ שאינו מבדיל אבל אסור לו לשתות יין אחר חשיכה ונראה בעיני שלא אסרו לשתות אלא אחר חשיכה

אבל בין השמשות מותר לשתות לפי שמוסיפין מחול על הקדש וסעודת בין השמשות הרי הוא כסעודת שבת בין בכניסתו בין ביציאתו ומזכיר של שבת בברכת המזון כמבואר בקונט' הראיות:

והרא"ש כתב והאידנא יש שנזהרין שלא לקבוע סעודה בין מנחה ומעריב בשבת וגם ר"ת כעס על רבינו משה שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב בשבת משום דאמרינן במדרש השותה מים בשבת בין השמשות גוזל את המתים וכתב שפעם אחת אירע בלותיר ובא לידי סכנה וגם רב שלום ממתא מחסיא כתב שתקנו לומר צדוק הדין על שמת משה רבינו באותה שעה וגם נהגו שלא לקבוע מדרש בין שתי תפלות משום דחכם שמת בתי מדרשות בטלים ומנהג אבותינו תורה היא והא דמשמע בשמעתין שהיו אוכלין סמוך לחשיכה מיירי שהתחילו מבעוד יום והשיב לו שמצא במדרש השותה מים בערב שבת בין השמשות וגם מה שכתבו שמת משה רבי' ע"ה בשבת ליתא דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ודרשו רבותינו היום מלאו ימי ושנותי ואמר בו ביום כתב י"ג ספרי תורות ובשבת היאך היה כותב ועוד מוכח בסדר עולם דבערב שבת נפטר דקתני אחר הפסח בכ"ב בניסן סבבו את העיר ונאמר ויהי ביום השביעי ותפול החומה רי"א שבת היה וכ"ח בניסן היה נמצא ר"ח בא' בשבת ור"ח אדר בשבת וא"כ בשבעה באדר שמת בו משה רבינו היה בע"ש ומה שאומרי' צדקתך על המתים שיחזרו לדינם:

דף כב.

ועל הפת נראה דגם רבינו סובר דאין מבדילין עליו והטור כתב בשם הר"ם דיש ליזהר שלא יביא הלחם על השלחן עד אחר הבדלה ואם הביא פורס עליו מפה ומכסנו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו:

לשון ריא"ז

ואם אין לו יין במ"ש אינו אוכל כלום עד שימצא למחר יין ויבדיל שאין מבדילין על הפת כדרך שמקדשין על הפת:

לשון ריא"ז

ומי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך עד סוף יום שלישי וי"א מבדיל והולך כל יום ראשון בלבד שכך היתה גרסת ספריהם.

כתב הרא"ש ואם תאמר וההוא סבא היאך שתה קודם המברך הא אמרינן בפרק שלשה שאכלו אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך וי"ל דפשט ידו ליקח הכוס לפי שהיה מאריך אבל עדיין לא שתה ויש מפרשים היינו דוקא גבי המוציא שצריך

המברך לטעום כדאמרי' בפ' הרואה לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהם הילכך לא יטעום אחר לפניו אבל גבי קדוש דאין חובה רק שיטעום אחד יכול אחר לטעום לפניו מיהו בירושלמי משמע דאין חילוק דגרסי' התם אמר ר' אבא בשם רבינו אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ר' יהודה בן לקיש אומר שותין אע"פ שלא שתה הוא ולא פליגי מה דא"ר אבא כשהיו כולן זקוקים לכוס א' ומה דאמר ר' יהודה בן לקיש כשיש לכל א' וא' כוסו בידו והשתא ניחא הכא כשהיה כוסו בידו וצריך לומר כי כוסות שלהן לא היו פגומין שיהו ראוין לברכה שאנו רואים כאילו כל א' קדש על כוסו ואע"פ שאין צריכין לשתות לכתחלה מיהו מצוה לשתות וכן בשבת אם רצה כל א' לאכול מכככרו צריך שיהא לפניו שתים משום לחם משנה ויש שנוהגין לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות והכא משמע דלא צריך דההוא סבא שתה מכוסו ואע"פ שלא שתה מברך ושפך מכוס ברכה לשלו ונ"ל דאין ראיה מהכא דאיכא למימר דגחין והגביה כוסו להושיט למברך שישפוך לכוסו וגחין ושתי דקאמר פירוש גחין ליתן כוסו כדי לתקנו לשתות:

לשון ריא"ז

המקדש על היין מקדש ואח"כ נוטל ידיו שיהא תיכף לנטילת ידים סעודה ולא יפסיק הקידוש בינתים ואם נטל ידיו תחלה ה"ז יכול לקדש על היין וא"צ נטילה אחרת כמבואר בקונטרס הראיות:

סמ"ג פסק בשם ר"ת דאין מקדשין קדוש על הפת והביא ראיה מן הירושל' באורך ואפי' בזמן דחביבא ליה רפתא אין מקדש עליו ורבינו כ' דמקדשין עליו וכן מיי' פכ"ט מהל' שבת וטור א"ח סי' רצ"ז:

לשון ריא"ז

מי שאין לו כוס לברך עליו לילי שבת מקדש על הפת ומברך המוציא כדרך שמברך על היין בפה"ג ואפי' אם יש לו יין והיה הפת חביב עליו כגון שהיה רעב והיתה האכילה חביב עליו מן השתיה ה"ז מקדש עליו אם ירצה ונוטל ידיו תחלה ומברך עליו המוציא ומברך עליו ברכת קידוש:

דף כב:

ועל השכר אע"פ שהוא חמר מדינה נראה מדברי רבינו דאין מקדשין עליו שהרי השמיט דינו וכן כ' מיי' וסמ"ג אמנם הטור פסק דמקדשין עליו ופליג:

רבינו שמואל כ' דאפילו קבע סעודתו על השכר לא מצי לומר עליו ברהמ"ז ורבינו כ' דמצי לומר עליו בהמ"ז וכ"כ הטור כרבינו:

לשון ריא"ז

ובמקום שקובעין סעודתן על השכר ורוב שתייתן שכר השכר הוא להן כמו היין ומבדילין עליו ומקדשין עליו ומברכין עליו ברכת המזון וכ"ש יין המעורב בו דבש כגון יינומלין שהוא משובח ומבושם וראוי לקבוע עליו לומר עליו כל שירות ותשבחות וכן היין המבושל ראוי לקדש עליו ולהבדיל עליו ויוצאין בד' כוסות של פסח כמו שמבואר בתלמוד ארץ ישראל בפ' המוציא יין וכן ביאר מז"ה:

לשון ריא"ז

המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא ואם לא טעם המקדש וטעם א' מן המסובין מלא לוגמיו יצאו כולן ידי קידוש כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכך ראוי לומר בכל ברכה הטעונה כוס ונראה בעיני שא"צ מלא לוגמיו אלא כדי שיסלקנו לצד א' ונראה כמלא לוגמיו כמו שאמרו לענין יה"כ כמבואר בקונ' הראיות וכל ברכה הטעונה כוס צריכה שיעור ושיעור הכוס רביעית לוג יין מזוג שהוא ביצה ומחצה שיעור מדתו אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע ובגודל וראוי להקפיד על הכוס הפגום שטעמו ממנו שלא לקדש עליו ולא להבדיל עליו ולא לברך עליו ברכת המזון ואם אין לו כוס אחר ראוי לברך עליו ולקדש עליו כמו שביאר מז"ה:

דף כג.

הבכורות מתענין בע"פ ואפילו בוכרא דאימא וכן הצנועין מתענין בו כדי לאכול מצה לתיאבון טור:

ומורי ההרע"ז ז"ל הורה להתענות לבכור לאב בערב הפסח ובשם מהרי"ל יש שמהר"ם הנהיג לבכורות להתענות ביום ה' כשחל פסח בא' בשבת ואמר שכן הוא בס' הרוקח והיה מורה להם לטעום מידי ביום ה' בין השמשות אי לא מצו מצערו נפשייהו עד אחר הבדיקה וכן נראה דודאי אין חילוק בין תענית זה לתענית דפורים:

רשב"ם פירש דמשום הכי הסיבת ימין אינה הסיבה מפני שצריך לאכול בימינו ולפי זה אטר יד ימינו יטה על ימינו ורש"י פירש כרבינו ולפי זה אין חילוק בין איטר לאחר ולהסיבת אשה כתב רשב"ם טעם מפני שאימת בעלה עליה ולפי זה אלמנה וגרושה בעי הסיבה ובה"ג כתב משום דלאו אורח ארעא דאשה למזגא ולפי זה כל אשה אין צריכה הסיבה:

דף כד.

וכן כתב מיי' וכן נראה דעת סמ"ג ורב נטרונאי ורב עמרם ואבי העזרי ורב שרירא ורב האי אכן הטור פליג וס"ל דצריך לברך בפה"ג על כוס ראשון ועל כוס שלישי שהוא של ברכת המזון אבל לא על השני ועל הרביעי וכן כתב רב כהן צדק:

לשון ריא"ז

על כל כוס וכוס מאלו הד' כוסות צריך לברך עליו בפה"ג לפי שבין ראשון לשני מפסיק קריאת ההגד' ואסור לשתות כוס שני בלא ברכה וכן בין שני לשלישי מפסיק בהמ"ז וכן בין ג' לרביעי מפסיק קריאת ההלל וכן ביאר ר"י בפסקיו משם הגאונים וכן עיקר:

כתב הרא"ש ז"ל ולא נהירא לי ומה שהביא ראיה משום דכל חד וחד מצוה באנפה נפשה היא צריך לברך בפה"ג אכל כוס וכוס שהמצוה אינה מזקקת ברכה כל כמה דליכא היסח הדעת כדחזינן לעיל רב אשי דבריך אכסא קמא ותו לא בריך אע"ג דברכת המזון טעונה כוס לא בעי לברוכי כיון דליכא היסח הדעת ה"נ אע"ג דכל חד וחד מצוה באנפה נפשה היא כיון דליכא היסח הדעת לא בעי לברוכי אכל כסא וכסא ואע"ג דלית הלכתא כרב אשי היינו מטעמא אחרינא משום דברכת המזון חשיב הפסק ואיכא היסח הדעת אבל לפום סברא דידיה דברכת המזון לא הוי הפסק ליכא מאן דפליג עליה דההוא סברא דברכת המזון אע"ג שהיא טעונה כוס למצוה אינה מזקקת ברכ' לסברתו דליכא הפסקה והיסח הדעת וכן תפילין שתי מצות הן ואינן מעכבות זו את זו ומברך ברכה אחת על שתיהן ואפי' מאן דבריך שתים מ"מ ברכה ראשונה עולה גם לשל ראש דאילו לא היה מניח אלא של ראש היה מברך שתים ומה שהביא ראיה מהב לן ונבריך דהוי הפסק משום דמישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר לאו ראיה היא דשאני ברכת המזון דהוו ליה היסח הדעת וסילוק על מה שאכל ושתה הלכך צריך לברך לכתחלה אם רצה לאכול או לשתות וכן כסוי הדם הוי גמר וסילוק השחיטה אבל אם עמד להתפלל באמצע הסעודה אפילו הגיע זמן המנחה ואין שהות לו לגמור סעודתו ולהתפלל שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל אפ"ה לא הוי הפסק כדאמרינן גבי עקרו רגליהם ליילך לבית הכנסת דמיירי בכל ענין אפי' אין שהות ביום דחייב להפסיק ואפ"ה לא הוי הפסק כדפרשינן כל שכן בין כוס ראשון לכוס שני שאם ירצה לשתות דשות' לא הוי היסח הדעת וכן בין שלישי לרביעי אף ע"ג דאסור לשתות כיון שהכוס לפניו ודעתו לשתות לא הוי הלילא הפסק והיסח הדעת הלכך נראה שאין לברך כי אם על כוס ראשון ושלישי:

דף כד:

הקשו לדברי רבינו למה יברך אחר הב' והלא הסעודה לפניו והוא פוטר יין שבתוך הסעודה ואבי העזרי כתב שיש לברך אחר ראשון ואחר ג' וד' ור"ת כתב שיש לברך אחרי ב' כוסות אחרונות והגאונים כתבו שאין לברך אלא אחר אחרון וכ"כ סמ"ג והטור ומיימוני השמיטו מחבורו:

לשון ריא"ז

ואין מברכין על הגפן אלא בסוף כולן כמו שביארנו למעלה:

ודברי רב אלפס תמוהים שכתב שמברך בתר תרי דמקמי סעודה דעל כוס שני למה יברך והלא הוא פוטר יין שבתוך המזון דקי"ל יין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון ויש מיישבין דבריו דאמתני' קאי ולא יפחתו לו מד' כוסות ואין לו יין לשתות בתוך המזון ולא נהירא לי דמי שאין לו אלא ד' כוסות שני כוסות הראשונים שותה אותם רוב הכוס ויוצא בו ידי חובתו והשאר שותה בתוך המזון ונמצא שאין זוקק לברך ברכה אחרונה ועוד דאם איתא דיין שלפני המזון טעון ברכה לאחריו כשאין לו יין בתוך המזון אם כן כשיש לו יין נמי בתוך המזון יצטרך לברך אחר יין שלפני המזון קודם ברכת המזון דיין ששתה בתוך המזון אין טעון ברכה לאחריו דהוי דברים הבאים מחמת סעודה בתוך הסעודה ואיך יתכן שיהו נפטרין בברכה ראשונה אחת כיון שאין נזקקין לברכה אחת באחרונה והלא מיד אחר ששתה היין שלפני המזון נזקק לברך אחריו ברכה שאינה צריכה ליין שבתוך המזון הילכך אין מצטרפין כלל ליפטר בורא פה"ג הילכך צ"ל דיין שלפני המזון כיון שבא לפתוח בני מעיים ולהמשיך אדם לתאות אכילה ברכת המזון פוטרתו ואין צריך לברך אחריו אף כשאין לו יין בתוך המזון ולא דמי לדברים הבאין אחר סעודה קודם ברכת המזון דטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם דהתם סילק מלאכול ואותן דברים אינם בכלל סעודה כלל הילכך אין בהמ"ז פוטרתן אבל דברים הבאין לפני הסעודה כגון פרפראות ויין שבא לגרר ולהמשיך לסעודה בכלל הסעודה הן ונפטרין בברכת המזון:

דף כה.

מה שאינו מברך בורא פה"א על החזרת בטיבול פי' רשב"ם לפי שנפטר בבורא פרי האדמה שבירך בטיבול ראשון משום הכי אינו מברך בנ"ר אחר טיבול ראשון והר"י כתב משום דחשיב כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה והילכך שפיר מצי מברך בנ"ר בתר טיבול ראשון וכתב הטור דאפילו אין לו שאר ירקות דגם טיבולו הראשון בחזרת אין לטבול בחרוסת כיון דאין בטבול ראשון עיקר מצותו ולר"י מברך אחר הטבול

בנ"ר ולרשב"ם א"צ לברך ולזה הסכים הרא"ש וכ' מיי' דטיבול ראשון בחרוסת וכ"כ רב עמרם ור"ת וסמ"ג וטור והרא"ש כ' שהוא בחומץ ולא בחרוסת:
וכורך כתב אבי העזרי שאין לטבול בחרוסת ורש"י והרא"ש כתבו שצריך לטבול הכריכה בחרוסת שכך היה הלל עושה:
ולא יטול קודם קידוש אא"כ הוא רגיל בכל ימות השנה ליטול ידיו קודם קידוש ולא חשיב לקידוש הפסק וכתב מהר"ם דהאידנא דא"צ נטילה על דבר שטיבולו במשקה אין לברך על נטילה זו וכן כתבו התוס' וב"ה וכ' מיי' והגאונים ורש"י וטור דגם האידנא צריך לברך וכתב הטור דלצאת ידי ספק יביא עצמו לידי חיוב נטילה מצד אחר כגון שיסך רגליו וישפשף:

דף כה:

סמ"ג כ' דצריך לעשות ג' מצות לשמורים זכר ללחמי תודה שמביא היוצא מבית האסורים ויעשה להם סימנים לידע איזו נעשה ראשונה ושניה וכן כתב הטור ומברך על הראשונה המוציא ועל השניה על אכילת מצה ועל הג' כריכה ורבינו כתב דסגי בב' וכן כתב מיי' והרבה מן הגאונים וכתב סמ"ג והר"ר מנחם מיוני היה מברך המוציא ועל אכיל' מצה על הפרוסה ובשלימה לא היה נוגע כלל שאינו אלא משום לחם משנה וכתב הטור ויאכל משניהם ביחד כזית מכל א' וא' ואם אינו יכול יאכל של המוציא תחילה ואח"כ של אכילת מצה ומפני שיש מי שאומר דצריך לברך על הפרוסה המוציא ועל השלימה על אכילת מצה טוב לאחוז שתיהן בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה מיד זה אחר זה ואח"כ יבצע משתיהן ביחד ויאכל בהסיבה וכתבו רב עמרם ומיי' דצריך לטבול המוציא בחרוסת והקשו עליהם האחרונים והסכימו שאין לטובלו בחרוסת:

דף כו.

וצריך עיון דהא לפי מה שכתב רבינו פ' אלו דברים מוכח דס"ל דברכת המזון טעונה כוס שכתב מי שאין לו אלא כוס אחד במו"ש מניחו לאחר בהמ"ז ומברך עליו ברכת המזון ואחר כך הבדלה ומהתם דייקינן דבהמ"ז טעונה כוס ע"ש וצ"ע:
בענין ברכת ההלל איכא פלוגתא דרבוותא ריצב"א היה מברך עליו ב' פעמים אחת קודם אכילה ואחת אחר אכילה וכן היה נוהג הרב ר' מאיר מרוטנבורג וכן רב האי ורב צמח ורב עמרם אבל הרי"ץ גיאת ואבי העזרי כתבו שאין לברך עליו כלל לפי שחולקין אותו לשנים לפני הסעודה ולאחריה ואם כן היאך יברכו כיון שפוסקים באמצע וכן היה נוהג

הרא"ש וכן ראוי לעשות בכל דבר שיש ספק בברכתו שאין לברך דברכות אינן מעכבות ויש מקומות שנוהגים לקרות ההלל בבית הכנסת בצבור כדי שלא יצטרכו לברך עליו בשעת ההגדה ומה טוב ומה נעים ההוא מנהג ויש לו סמך במסכת סופרים דאיתא התם תניא ר"ש בן יהוצדק אומר י"ח ימים ולילה אחת גומרים בהן ההלל ובגולה כ"א יום וב' לילות:

וכ"כ מיי'. ורשב"ם כתב כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן כתרוייהו וחותמין בהלל ואח"כ אומר הלל הגדול ונשמת וחותם גם בנשמת והר"ר חיים לא היה חותם בהלל רק בנשמת כי למה יחתום ב' פעמים בענין אחד וכן היה נוהג הרא"ש:

דף כו:

לפי' רשב"ם אין לעשות כוס חמישי וכן יראה מדברי רב האי. ומיי' וסמ"ג וטור כתבו שהוא רשות ומדברי רבינו וגם מדברי מיי' מוכח דאין חותמין בשום ברכה כשעושה כוס חמישי ומדברי רב שר שלום ורב עמרם והרבה מן הגאונים מוכח דמי שירצה לעשותו לא יחתום אחר הלל ויאמר עליו הלל הגדול ונשמת ויחתום וכן כתב הרי"ן גיאות וכ"כ סמ"ג בשם רבינו חיים:

י"א דכזית אפיקומן צריך לכורכה במרור ולטובלה בחרוסת ולאכול אחריו כזית מצה לבד והרא"ש כתב דא"צ אלא כזית אחד לבד ואם שכח מלאכול האפיקומן עד שאמר הב לן ונבריך כתב הרי"ף דיכול לאוכלו בלא ברכה דאתכא דרחמנא סמכינן ואבי העזרי כתב דיטול ידיו ויברך המוציא ויאכלנו וכן הדין אם לא נזכר עד לאחר ברכת המזון קודם שיברך בפה"ג ואם לא נזכר קודם שבירך בהמ"ז וגם בירך בפה"ג אינו אוכל פעם אחרת מפני שהיה צריך לברך ברכת המזון ולברך בפה"ג ומרבה על הכוסות אלא סומך על המצות שלנו וב"ה כתב דלעולם כששכח אינו חוזר לאכול דיוצא הוא בכזית שאכלבראשונ' אע"פ שאכל דבר אחר אחריו והרא"ש הסכים לדעת אבי העזרי:

לשון ריא"ז

ועיקר מצות אכילת מצה באחרונה היא אלא שאין מברכין עליה שכבר ברכו עליה בתחלת אכילתה והיא הנקראת אפיקומן על שם אין מפטירין לומר אחר אכילתה אפיקו מיני מזון שאסור לאכול כל דבר ואפי' מיני מגדים אחר אכילת מצה כדי שיהא טעם מצה בפיו ור"י אוסר אפי' לשתות יין אחר המצה כי אם מים לבד ומדברי התלמוד נראה שלא אסרו שתיה אלא אכילה כמבואר בקונ' הראיות. ומי ששכח ולא אכל מצה ואפי' אפיקומן ונזכר אחר ב"ה נראה בעיני שמברך המוציא ואוכל מצה כל מה שרוצה לאכול

ואוכל כזית מצה באחרונה ומברך על היין כדרך שעושה בכל סעודות שבתות וי"ט ואחר אכילת מצה מברך בפה"ג ואינו חושש מפני ששותה בין ג' לד' שהרי הואיל וחוזר ואוכל יין שבתוך הסעודה הוא ויין שבתוך הסעודה אינו משכר ועוד שאינו צריך לשתות מכוס אלא מלא לוגמיו ואין לחוש על שתיה זו ואם רוצה גומר ההלל וכל הסדר ושותה כוס רביעי ואחר כוס רביעי מברך המוציא ואוכל מצת אפיקומן ומברך עליו ברכת המזון ואינו חושש מפני שמרבה בכוסות שלא אמרו חכמים אלא שלא יפחות:

דף כז.

מדהביא רבינו המשנה כצורתה נראה דדעתו לפסוק כחכמים דהחילוק הוא בישנו דוקא בין כולן למקצתן אבל נתנמנמו נר' דס"ל דלעולם יאכלו וכן כתבו מיי' והר"י והרא"ש והטור כתבו דודאי ישנו כולם לא יאכלו אבל ישנו מקצתן יש חילוק בין אם נשתקעו או נתנמנמו דאם נתנמנמו אכתי יכולין לאכול אבל ישנו אפילו מקצתן חשיב סילוק ולא יאכלו אותם שישנו:

הטור כתב דאביו הרא"ש תמה על רבינו מהיכן גמר דאסור לשתות אחר הכוסות דהא לא קאמר בגמרא אלא אין מפטירין לאחר הפסח דהיינו שלא לאכול אבל למישתי שרי ומיהו המנהג פשוט שלא לשתות וכן כתבו הגאונים ורבינו יוסף טוב עלם וכתב רבינו יונה הטעם כדי שלא ישתכר וימנע מלספר ביציאת מצרים:

והטור כתב מי שאין לו אלא כזית מצה של שימור יאכל מיד כזית דמינטר כדי שיאכל מצה לתיאבון ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה ואינו חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר ותמה הרא"ש על סברת רבינו שכתב דיאכל כזית שמור לבסוף היאך יעשה כריכה אחר שיאכל כזית המשומר ויאכל שאינו שמור אחריו ויבטל טעם המצה[1] ויותר טוב היה לאכול בסוף כזית שמור ולא לאכול אחריו כלום וכ"כ רבינו יונה שאוכל לבסוף כזית דמינטר (ויברך עליו על אכילת מצה ולא יאכל אחריו כלום וב"ה כתב שיאכל מיד דלא מינטר) ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה ויאכל דמינטר בסוף בלא ברכה וגם מיימון פליג על אלפסי וכ' דיאכל כזית שמור באחרונה ויברך עליו על אכילת מצה ולא יאכל אחריו כלום:

הטור כתב דמי שאין לו יין לא יקדש על הפת בלילי פסחים שהרי אמרו לא יפחתו לו מד' כוסות וכן כתב בשם רב יוסף בר רב ורב האי גאון וב"ה ורבינו כתב שיברך על הפת המוציא וכן כתב מיי' אמנם הרי"ץ גיאת כתב שאינו מברך בשעת קידוש אלא המוציא

[1] דברים מקוטעים כאן ובטור המה נכונים ע"ש.

וגומר הקידוש ואוכל ומטבל ירקות ואומר ההגדה ואח"כ מברך על אכילת מצה ובעל העיטור ורב נטרונאי כתב דמוטב שיטבול בירק מיד בלא קידוש ואח"כ יסדר ההגדה וההלל עד למעינו מים ויקדש ויברך המוציא ויגמור הקידוש ויברך על אכילת מצה ויאכל אח"כ מרור כסדר וכן נראה דעת הטור:

דף כז:

על מה שכתב רבינו ומברכי אינהו בהמ"ז כתב רב עמרם הרי תקנה ליודעים אם אינם יודעים אין תקנה להוציאם ולא מצי מקדש כי אם בבית אחד והאריך בזה רב כהן צדק והרא"ש כתב דיש תקנה להקרותם מלה במלה וכן כתב הרי"ץ גיאת וכ' הטור ואפשר דאף בהמ"ז יכול לברך כדי להוציאם כי היכי דברכת הלחם של מצה מוציאם כיון שהיא חובה ה"נ בהמ"ז כיון שתקנו ארבע כוסות ותקנו אחד מהם ברכת המזון הרי חובה:

וכתב ב"ה מסתברא דלא מצי מברך בפה"א אשאר ירקות כיון שאינו טועם עמהם אלא יעשה טבול ראשון בתזרת ויברך בפה"א ואכיל וכי מטי למרור אכיל בלא ברכה והרא"ש כתב דמצי שפיר לברך אע"פ שאינו טועם דכיון דתקנת חכמי' היא משום היכרא לתינוקו' הוי כברכת מצוה ויכול להוציאם:

לשון ריא"ז

וכן מי שרוצה לברך בבתים אחרי' ולהוציאם ידי חובתן הולך ומקדש להם ומברך להם בורא פרי האדמה ועל המצה ועל המרור וקורא להם ההגדה ועושה להם כל הענין אבל אינו טועם עמה' כלום ומברכין הן ברכת המזון כדברי רבינו יצחק ול"נ שאם רצה לטעו' עמהם טועם ומברך להן כמו כן ברכת המזון ואינו אוכל עמהם מצת אפיקומן ומברך בהמ"ז ואח"כ הולך לבתים להוציאן י"ח ואוכל עמהם כל מה שירצה ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה שהרי יש טעם מצה בפיו כמבואר בקונטרס הראיות:

רבינו השמיט מפסקיו הא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דהאוכל מצה אחר חצות בליל פסח לא יצא י"ח אלמא דס"ל דלית הלכתא כוותיה וכן כתב מיי'. וסמ"ג וטור כתבו דהלכה כר' אלעזר וצריך שיאכלנה קודם חצות:

לשון ריא"ז

ומצות אכילת מצה היא עד חצות הלילה ואם אכל אחר חצות לא יצא י"ח כמבואר בקונטרס הראיות:

וכתב הטור דהמנהג הוא לספור כך ביום ראשון אומר היום יום אחד עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וביום ח' יאמר היום שמונה ימים

שהן שבוע אחד ויום אחד עד שיגיע לי"ד ימים ואז יאמר היום י"ד ימים שהם שני שבועות וכן לעולם. ועוד יש מנהגים אחרים אמנם אנן נהגינן כמו שכתבנו וכתב אבי העזרי היכא דפתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום יום ד' שהוא סבור שהם ארבע וסיים חמשה והן חמשה א"נ איפכא הם ד' ופתח אדעתא דלימא ד' וטעה וסיים בחמשה מסתברא דבתרוייהו לא נפיק דבעי' פתיחה וחתימה ודאי. אם אינו יודע ופתח אדעתא דלסיים בה כמו שישמע מחבירו ושתק עד ששמע מחבירו וסיים כמוהו יצא דפתיחה וחתימה איכא ע"כ וצ"ע מ"ש הכא מדין פתח בשיכרא וסיים בחמרא דאית' פ"ק דברכו' ועיין במרדכי פ' הקורא המגילה למפרע ויש חילוק בין היכא שעיקרו דאורייי' כי הכא גבי ספירת העומר ובין דבר שעיקרו דרבנן כי ההיא דפ"ק דברכות:

דף כח.

והאידנא שאנו עושין ב' ימים אסור כל י"ז עד תחלת ליל י"ח משום שהוא ספק י"ו ואין העומר מתיר אלא תבואה שנשרש קודם העומר אבל אם לא נשרשה קודם העומר אינו מתירה כתב הרא"ש ז"ל בתשובה ודאי בכל השנים אין לחוש מספק על התבואה לאוסרה שמא לא נשרשה קודם דסמכינן ארובה דנשרשה קודם לעומר ועוד שהוא ס"ס שמא היא מתבואות שנה שעברה ואפילו היא מתבואת שנה זו שמא נשרשה לפני העומר ועתה לפני הפסח נתתי אל לבי יען שימי עינוי עכו"ם היה בפרוס הפסח וגם הגריד היה ולא יכלו לחרוש ומיעוטא דמיעוטא זרעו לפני הפסח ולא מלאני לבי לאסור אולי לא ישמעו לי ואני משיב לשואלים דרשו מאת עובדי אדמה אם יאמרו שהרוב נשרש לפני הפסח מותר ואם לאו אסור וגם אני זכור מנעורי פעמים וג' שימי עינוי עכו"ם היה בפרוס הפסח שרבותי נהגו איסור אבל לא הורו הלכה למעשה לאיסור ואהא סמכינן ואיני מורה איסור דמוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין והחרד יפרוש ע"כ: